

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

E.EMİNE

BİZANS SOHBETLERİ

METİS EDEBİYAT DİZİSİ

Cin, Orhan Kurt.

BİZANS SOHBETLERİ

E. Emine

Metis Yayınları, Başmusahip Sok. 3/2
Cağaloğlu / İstanbul
Tel. 528 35 88

MET 055 — E3
Metis Edebiyat Dizisi — 3
Bizans Sohbetleri, E. Emine

Birinci Basım : Eylül 1988
Bütün yayım hakları
Metis Yayınları'na aittir.

Yayın Yönetmeni : Müge Gürsoy

Dizgi : Metin Dizimevi, Baskı : Gümüş Basımevi
Kapak Baskı : Kent Basımevi
Cilt : Nurettin Mücellithanesi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BİZANS SOHBETLERİ

E. Emine

Fransa'ya ailemizin içinden ilk gidenler : anneanne-
min kızkardeşi Grasia ve kocası. Arkasından, drahoma-
sız teyzelerim. İki adet. Oralarda hemen, kendileri gibi
Türkiye'den gelme adamlar bulup birlikte eski usül, ço-
cuklar ve yeğenlerle dolu aileler kurup 2. Dünya Sava-
şı'nı tek fire vererek atlattılar. Yeni evleri, tikleri, yeni
yaşama biçimleri oldu. Grasia, üstüste ranzalarda ya-
tan 5 dilbaz Fransız torununa, doğum ve serpilme ye-
ri Bursa'da sabah Chopin çaldığını, öğleden sonra ata
bindiğini anlatıyormuş; duyduk. Adı İstanbul'da palav-
racıya çıktı.

Babam kendine bir teyp alınca, seslerimizi kayde-
dip onunla Paris'e yollamaya başlıyoruz.

Dönüşte de bize gurbetteki ailemizin seslerini ge-
tiriyor. Gelen mesajların üslubu aynı : «Bonjur. Be-
nim adım Jüdit. 14 yaşındayım. Şu okulda, şu sınıfta.
Parlak bir öğrenciyim. Duydum ki orada, benim adım-
da, benim yaşımda bir kuzinim varmış. Hepinizi, ama
en çok onu öperim. İstanbul'u, dedemi, ninemi, tata-
larımı ve çok komikmiş, tonton Simon'u feci merak edi-
yorum. Bana para yollayın, tatilde geleyim.»

O ne ses, ne şive... Teyzelere tata, dayılara tonton.
Bu kuzenlerimizin kalemleri, oyuncakları ve üstbaşla-
rının da bu kadar fiyakalı olduğunu düşünerek, ifrit olu-
yoruz. Bizlerden hemen acele paralar, tatiller istemele-
rine de çüş diyoruz. Fotoğraflarda, çoğu bizden zengin,

ama allahtan, bizden daha çirkin. Grasia'dan her sözün başında bir «kerida ermanaaa»... Anneannem kız-kardeşinin İstanbul'da alay konusu olmasına almıyor.

Lafla her istediğini gerektiği kadar ifade etmediğini sanmışsa —ki genellikle Grasia hep böyle bir kanıya kapılırdı— al, bir de şarkı. Bursa'daki çocukluğu sırasında annesinden duyduğu ve Chopin'i hiç hatırlatmayan Yahudice repertuardan. Biz kahkahkah, anneannem illet... Bu kadar ayrılık, bu kadar hasret, demek sonunda bunları dinlemek için. Doğrusu Grasia, bravo.

Misilleme olsun diye annemin kumar arkadaşı Öjeni'ye *Les feuilles mortes* şarkısını söylettiğimiz yıl, Paris'tekiler de Öjeni'ye gülmüşler.

Kuzinlerimin Fransızcası'nı kıskanıyorum. Levantenler'inkini daha matrak bulmam için vakit henüz erken. Benim bu dili alaturka makamlarla öğrenmem, kulaktan ve annemin yumularak okuduğu fotoromanlardan. Oralarda beni tavlayan ilk sözcükler : alçak, küçük aşkım, küçük tavşanım, beni hayal kırıklığına uğrattınız. Sonra, bunlarla hiç bir yere varılamayacağını öğrendim ama, çok geç.

Bir gün onları görmeye gittik. Paris'e adım attığımızda, üstümde dikilen kırmızı deri pardösünün kuzinlerimden birine armağan olduğu ortaya çıktı... Sömürgecilik gerçeğiyle ilk tanışmam da böyle.

Paltomu sırtımdan aldıktan sonra, kuzinimi hiçbir şey durduramadı. Bir ay boyunca, bir ucunu merdiven parmaklığına bağladığımız ipi ben çeviriyorum, o atlıyor.

Arkadaşlığımızdan hiçbir şey anlamıyorum. Neredeyse yaşıttık, ama o, gerçekten çocuktı. Akı gücü : ip atlasın, bebek giydirsin. Dedikoduları anlamaz. Tam bir Parisli yavru.

İki yıl sonra, teyzelerimle birlikte, ayağında bir çift

kırmızı keten pabucu sürterek, yüzünde aynı utangaç bıkkınlık, İstanbul'a geldi. Özel tırnak makası, onun kılıfı, bebelerini ve onların çeyizini yerleştirdiği bir çantası var.

O yaz, ben de biraz küçük bebeklerini giydirmekten zevk almaya başladım ama, tercihim yine, kumar masası başındaki dedikoduları dinlemek. Teyzelerim deniz kenarında fındık yiyerek vatan hasreti giderirken, ben kuzinimi oyalıyorum. Moda olan bütün Fransızca şarkıların sözlerini biliyorum; ona da öğrettim. Elimizde perde sopaları, ailemize şovlar hazırlıyoruz.

Şarkıları ben daha iyi biliyordum ama, Paris'e dönen o oldu. Giymediği yün çorapları, ve etekleri postayla bana yolladılar.

Fransa'ya yerleşmeye hazırlanıyorum. Annem beni İngiltere kraliçesinin büyük oğluna layık görse bile. Türkiye'deki Yahudiler arasında henüz İsrail'in de modası yok. Ben zaten herkesi biraz Yahudi sanıyorum. Biz büyütüp evi temizleyen teyzeciğimin ramazanda oruç tutması, gözümde ayrı bir dinin icabı değil, köy geleneği. Daha sonra bazı yazarlarımızın da hep yapacağı gibi, Türkiye'yi ikiye ayırıyordum. Kentliler-Köylüler. Kentliler Fransa'ya yakın. Köylüler, çok uzak...

Bizimkiler krizli dönemlerinde gidiyorlar Paris'e. Hastalık ve keder zamanları. Zayıf ve çaresiz, biraz dilenci. Sadece bizimkileri böyle sanıyordum, sonra zaman hepimize gösterdi ki Paris, küçük-büyük cümle burjuvalar için, dev bir mağaza ve hastane, aydınlar için de bir mahkeme salonuydu.

İlk gidişimde, yanımızda dayımın dertleri. Karısını çağın hastalığına kaptırdığından beri, bizimle oturuyor. Ne çocuklara, ne gürültüye alışık. Zengin ve tabii ki suçlu. Hiç değilse kendini öyle hissediyor. Karısına, yaşamında göstermediği sadakati ölümünden sonra

göstermeye kararlı... Daha önce oturdukları evin hiç bir köşesinde görmediğimiz bir pembe koltuğu hayatının gizli bir bölgesinden çıkartıp bize getirmiş. İşten çıkınca koşa koşa eve.

Ama ölümlere sadakat, bilindiği gibi, bilindiğinden de fazla, insanı çarpıyor: aniden her tarafı arızalandı. Bir yerde oturamaz halde. Vicdan azapları sülük gibi yakasında, her yerde. Helada, tiyatroda, sofrada. Geceleri bir hayaletle paylaştığı yatağından atlayıp bütün evi ayaklandırıyor.

Bir ipekli çorap fabrikası var. İçinde başörtülü hanımlar, kapısında bir uzun, gri Buick araba.

Naylon ufukta felaket gibi gözükene kadar, derebeyliğinin tadını çıkarttı. Büyük hayat, yolculuklar, ailenin muhtaç fertlerine maaş bağlamalar. Paris'te çok çabuk dul kalan teyzem, onların arsız kızları, şimdi İspanya'da oturan, oğlunu Almanlar kapmış kör dayısı, İsrail'de oğlu geri zekâlı teşrif etmiş bir başka dayısı... Kendi çapında küçük bir Darülaceze besliyordu.

İpeğin saltanatı sürerken kumarı bahtsız ortanca dayımı birkaç kere takladan kurtarmış, İstanbul'daki teyzemi çok genç sevdiği ve artık hiç istemediği yaramaz kocasından boşattırmış, ona hemen ikinci bir çeyiz, ikinci bir drahoma, fiyakalı, bana ve ailenin cılız doğan bütün öteki yavrularına Avrupa'dan mamalar, doğum günlerimizde hepimize büyük kesekâğıtları içinde hediyeler, plastikten ama bir sürü, damatlar kendi borularını öttürmek isteyince ailenin kızlarına arka çıkmalar ve höt demeler... Şimdi kendisi bir arıza gösterirken, tabii bütün aile fır dönüyor etrafında.

Ruhuna şifa aramaya gittiğimiz Paris'te, teyzelerimin kadın mecmuaları ile telefon rehberleri arası bir noktada buldukları psikoloğun herkesi huzura kavuşturacak iki çift laf etmesini bekliyoruz.

Annem, yüzer kiloluk teyzelerim, düğün süsleri ve büyük çiçekli ipeklileri içinde, dayıma takıldılar.

Fena değilmiş bu doktor. Zeki, okumuş. Gene de tam olarak ne anladığını çok merak ediyorum; Kaplıcalar kenti Bursa'nın setbaşı mahallesinden kalkıp İstanbul'da ipek fabrikası kurmuş bir Türk Yahudisi'yle Adanalı bürokrat kökenli bir başka Yahudi kızın evliliğinden, aralarındaki yaş, şive ve sınıf farklarından, Maçka'daki evlerinde erken hastalanacak gelinin Abdülmecit çay takımlarıyla mukavva albümler içindeki 78'lik klasik batı müziği plaklarına beslediği meraktan, dayımın ölmüş karısına gösterdiği o geç kalmış şiddetli sadakatten, İstanbul'dan her ay İspanya'ya, İsrail'e, Fransa'ya postalanan paralardan.

Doktor sadece, kumarda üç sermaye batırmış ve her seferinde büyük dayımı imdadına çağırmış ortanca dayım hakkında: «Onu affettiniz mi?» diye soruyor. Hakını kaptırmayı en büyük skandal sayan bir Avrupalı vatandaş ne de olsa.

Bu soruyu duyabilmek için o kadar masraf etmeye ve damak hasreti çeken akrabalarımıza çantalar dolusu sucuk, kaşkaval ve sarı mumlu balık yumurtası taşımaya değmişti.

Damak hasretinin içine daha ne hasretlerin sığdığını da orada gördüm.

Bu hasretin en ağır sakat bıraktığı, teyzemin Ortaköylü damadı. Çocuk yaşta gelmiş buralara, gönüllü olarak askerlik bile yapmıştı ama 50 yıl sonra ne istirdiye ve mantarlı dana yemeğe alışmıştı, ne de kendini tam olarak Fransa'ya yerleşmiş kabul ediyordu.

Babası Ortaköy'de pazar işportacısıydı diye o da Fransa'da aynı mesleği sürdürdü, hanedan anlayışıyla, bir mağaza satın alana kadar. Kışları, pantolonunun altına uzun yün donlar giyiyor. Üstüste bir sürü kazak,

kulaklıklılı şapka, içi kürklü anorak, ayakta postallar. Bu kılıkla pazarlarda, sonra Monmartre'ın altında, altısı birlik mendiller, havlular satarak karısına ve kendisine iki yılda bir değıştirdikleri birer otomobil almıştı. Yılda iki kere de tatil. Hem deniz, hem dağ.

Zarif karısı o kadar cömert ki, taşımaktan bıktığı mücevherlerini bile kuzinlerine dağıtıyor. Elbiseleri, ayakkabıları, şanlı mağazalardan. Bu kadar lüks insanlar nasıl o kadar güç şartlarda çalışırlar? Bizim aklımızın alamadığı bu.

Annem yaşında, arabasını kendi kullanan, sert frenler yaparak, ve cebi para dolu bu zarif kadın, süpermarketlerden eve hamal gibi yüklü dönüyor. Belki otuz yıl, her pazar, istiridye ve karides yediler, ilk ameliyatlara ve kolesterollere kadar.

Tek bir çiftle arkadaşlık ediyorlar gece gündüz, hem evde, hem işte. On yılda bir, işin tadı kaçıyor. Tek çocuğu vardı, ne kendisine, ve daha kötüsü, ne kocasına benzeyen benim yaşında bir kız. Çılgınca şımartılıyor, tek evlat olarak, sonra da zaten kırmızı paltomu sırtımdan aldı. Onu da kendi gibi özene bezene giydiriyor, her şeyden çabuk sıkıldığı için, biraz sonra paketlerle bize giyim kuşam yolluyor.

Pazarlarda kocasıyla birlikte çalışıyor. Eldiven kadar ince deriden iskarpinler giyen (50 çift vardı dolabında), mücevherlerinden bile bikan bu kadın, kulaklarının arkasında Guerlain kokusu, pazarda işportacı olarak, evet madam, buyrun madam, bu mendiller elde örülmüş, şunlar makinede, onlar Hong Kong malı...

Sonra mağazasına geçti.

Kızımı ben tepeden tırnağa yeniden yarattım diyordu ki, haklıydı. Dişlerine tel, öne fırladığı için çenesinden ameliyatlar... Kızın bir tek elleri kusursuzdu,

ayakları gibi. İnce ve uzun. İnat olsun diye hiç piyano öğrenmedi.

Annemi İstanbul'da, evleri gezen ve İtalya'dan getirdiği 2. sınıf kaçak malları taksitle satan hergele Albert giydiriyor. Satıcıları ayağına getirtmek; bizim gözümüzdeki gerçek lüks. Albert dışında daha bir sürü satıcı kapımızı çalıyor. Piyasaya en şaşıla yığında bile tutuşmayan tergal kumaşlar çıkınca, satıcılar bavulu kaldırıp masanın üzerine, ayıklanmış yeşil fasulye tepsinin yanına koydular. Biz, başlarında toplanıyoruz.

Sihirbazlar gibi hünerliler. Salonun ortasında, gözümüzün önünde çakmakları çaktılar. Kumaşa bir şey olmadı, ama evi yakabilirdik.

Annem taksitle alışverişe bayılıyor. Takside bağlamıştı Albert'i, kasabı, manavı, bakkalı ve tam altımızdaki çiçekçiyi. Pazardan paketlerle, kan ter içinde döndüğünü hiç görmedim. Kısıtlı imkânlarına rağmen yükünü bahşişe boğduğu çıraklara taşıtıyor ve her gün kumar. Sıkıştı mı, on beş yıldır yanımızda çalışan Ulviye teyzemden çekinmeden borç istiyor. Kumar günlerinde evdeki mecburi hizmete çıkartılan bahşişler sayesinde, Ulviye teyzemin ayrı bir kapitali var. Aylığının iki mislini kumar bahşişinden kazanarak Kuştepe'de bir apartman inşaa ettirdi.

Annemin kumara zaafı irsi. Bu zaafın kendisine tepeden inmemesi, hem annesi, hem babasından geçmiş köklü bir tutku olması hepimizi rahatlatıyor. Kumar sevdası sayesinde, hiç değilse, pencere kenarında evlatlarının okul dönüşünü bekleyip onlara kahvaltı hazırlayan bir ana olmaktan kurtuldu.

Okuldan döndüğümde evde hayat belirtisi varsa, demek ki kadınlar bizde toplanmış.

Ben giriyorum. Hepsi bana, ah bakın kim gelmiş, prensesimiz, filan. Ben de hepsine, şapşup. Hepsine tey-

ze diyorum, gerçek ailemizin kumarbazlar olduğunu bilerek. Henüz final kaybetme ve kazanma saatinden çok uzak, tansiyon düştü'lerden, tansiyon çıktı'lardan, ateş bastı'lardan ve her tür şantajdan; bütün teyzelerim, gerçek ailem, anamın kumar arkadaşları, neşeli, taze, esprili. İşler sonra, hiç beklenmedik bir anda ciddileşecek. Saat beşte, hızla, yeşil çuha örtüyü lekelememeye gayretli, tepsiyle masaya gelen börekleri, yalancı dolmaları, biraları yutma faslı..

Her seferinde birini gözüme kestirip onun arkasına geçiyorum, akşama kadar onun kazanması için dua ediyorum, önüne uğurlar bırakarak, saçını tarıyorum, kaybettiği zaman kollarım boynuna, uğur getirsin diye bazen, iskambil kâğıdını, masum olmadığını bilmedikleri elimle çekiyorum. İçerki odada okul kitaplarım, defterlerim, açılmadan bekliyor. Teyzelerimin saçları darma-dağınık, büyük muhabbet bitti, birbirlerine küçük işneler sokmaktalar artık, sinirleri yay vaziyeti, göğüslerini açmış, iskambil kâğıtlarıyla yelpazeleniyorlar. Korsesini çıkartıp koltuğa fırlatanlar oluyor. Ben onların enselerine üflüyorum. Çok güzel sesliler var aralarında, evde kalmış büyük kabiliyetler, alaturkasıyla alafangasıyla gizli bir yarışa giriyorlar, birbirlerinin sinirini yıpratmak için şarkı söylüyorlar. Kazananlar ve kaybedenler net bir şekilde sivrilince, evin içinde hafif bir skandal havası esiyor. Ama hiç bir zaman avaz avaz bağırışmaktan bir adım ileriye gidemediler.

Diğer günler, annem dışardan geliyor çişini tutarak, korkudan yüzü ayva sarısı, baban geldi mi şekerim—hah çok şükür—doğru tualete. O kadar seviyor ki oyunu, çişe gidecek zamanı bile kendine çok görüyor.

Ne istesem diyor ki, dua et, yarın yazanırsam alacağım valla, söz birdir, Allah gibi. Allah kumarbazların yeminini ciddiye almıyor.

Bütçesini nasıl ayarlar bilmiyorum. Kasabın, manavın parasıyla kâğıt oynuyor, kazanırsa borçlarını ödeyecek, çok kaybederse dualar, hepimizden uğur öpücüğü istemeler, babam sordu mu da he payını cevap: ne kazandım, ne kaybettim. Hasta olup okula gitmediğim sabahlar onu seyrederek eğleniyorum. Günah işleme-ye hazırlanan bütün insanlar gibi, hiç aksi olmuyor. Ev temizliği konusunda da hep havai ve kumar borcu istediği Ulviye teyzeye emir vermemeye alışık.

Durmadan işleyen bir telefon. Sonunda babam, kışına anahtarı sadece kendisinde olan bir kumbara taktırdı, kahvelerdeki ve bakkallardaki gibi. Büyük utanç. Kimsenin evinde böyle bir şeyle karşılaşmadım. Bir arkadaşım geldiğinde, görmesinden en çekindiğim şey, bu Allahın belası kumbara.

Anam ve manevi teyzelerim, öğle vakti Çiçek pasajındalar. Fıçıların üzerinde bira içip izgara balık yedikleri için kendilerini dünyanın en serseri kadınları sanıyorlar. Hava güzel, cepleri dolu, çocukları okulda, hizmetçiler kaçmamış, ne kaynanalar enselerinde ne ihtiyar annecikleri hasta...

Ve doğru, bu çok az özgür kadınların çocuk heyecanları olduğu. Çocukça, eğlenceleri, erkekler salona girince seslerini alçaltıp gidince yükseltmeleri, Çiçek pasajında bir fıçının üstünde yemeği büyük yaramazlık sanmaları.

Canları ağlamak çekince —ki olmayacak şey değil— Türk filmlerine gidiyorlar. Öğleden sonraki kumar kutsal diye, sabah matinesine. Yanlarında birkaç çocuk taşımışlarsa, öpüşme koklaşma sahnelerinde bütün sinemaya bizi rezil ediyorlar, bağırarak: Bunlar mahsusuktan, sakın inanmayın, gözlerinizi kapatın!

Erkek değiştirmiyorlar ama en iyi arkadaşları deði-

şiyor. Onlarla kolkola Beyoğlu'na çıkıyorlar ve son sırdaşlarıyla bütün gün öteki teyzeciklerimi çamura batırıyorlar.

Babamın yıllık libero tatiliyle, otorite evden dışarı. Akşam annem çişini daha önceden etmiş olarak eve dönüyor, bazı geceler kocalardan izin alıp bizim salonda, yeşil çuha örtünün üzerinde üstüste kahveleri devirerek sabahlıyorlar. Sabah yüzümü yıkadıktan sonra hepsini teker teker öpüp okula gittiğimde, onlar hâlâ, pas, rölans, sürölans. Herkese kabul ettirilmiş tek günahları bu.

Teyzelerim, gazete okumayan, savaşımlara, düşen hükümetlere, paranın borsa değerine şu kadarcık aldırış etmeyen kadınlar. Güzellikleri de, hep, tam modern olmamaya mahkûm. Acelesiz, dünyanın gidişi üzerinde hak iddia etmeyen kadınların güzelliği.

Vakitleri bol gerçekten.

Salınarak, mızızlanarak ve şımartılmak üzere, berbere gidiyorlar. İçeri girince, gözleri aynada. Paltoları bir yana, hırkaları bir yana... Çevrelerinde, okula gitmeyen 10-13 yaşlarındaki çıraklar pervane. İçlerinden en zekileri birkaç yıl sonra kendi dükkânlarını açacak, madamcığım'ları oraya çekmeye uğraşacaklar.

Manikürcü kızlar, ellerini ve ayaklarını avuçlarının içine alıp ölü derilerini tek tek yolarken, vakit geçsin diye bir yandan yakınıyorlar. Nişanlılarından, hasta anelerinden, bozulan çamaşır makinesinden... Hep aynı tonda. Mır mır mır bir ses içinde, durmadan. Bir de çaycının.

Berberler, evdeki erkeklerin aksine, hafifler. Ninelelere bile, onların mavi saçlarıyla uğraşırken takılıyorlar, çok güzel oldun, kaçıracaklar seni bugün valla.

Her berber salonunun yıldızı var. Bir sinema artisti, bir şarkıcı, bir sosyete, bir orospu, bir herkesten nazlı ve ilgiye layık, ki mutlaka yetişmek zorunda, geç ka-

lıyor, düğüne, davete, kokteyle. İş randevuları diye bir laf daha bu dükkânlarda icat edilmemiş. Burada hayat, kokteyller, doğumgünleri, düğünler ve cenazeler dizisi.

Kadınlar geriniyorlar. Manikürcüler, monoton bir sesle, sabunlu su kabını geçerken deviren çırakları azarlıyor. Burada, bazen, ne hıçkırıklar... Kollarını ve alınlarını bigudi dolu masalara dayamış kadınlardan. Kocalarını, kayınavdelerini, baldızlarını şikayet ediyorlar, bir solukta, hiç cevap beklemeden, ve bu adamlara, kalınlaşan bellerini, yağlanan bacaklarını, düşmeye hazırlanan göğüslerini, doktora gösterir gibi, hiç çekinmeden gösteriyorlar.

Berberler çocukluğumun en ince erkekleri. Kadınları dinliyorlar, saçlarını acıtmadan elliyorlar, onlara çapkınca bakıyorlar.

Kadınlar tabii şımarıyor. Veletler saçlarını şampuanlarken, bacaklarını açıyorlar, jartiyerlerinin gözükmemesinden utanmadan. Koltuk altlarının ve bacaklarının tüyleri ağda odasında limonlu şekerle alınırken, orda da küçük çıraklar... Uğurlama vakti, koşturuyorlar : Madamcığım, bayancığım, tutayım paltonu. Kadınlar nihayet kendilerinden biraz memnun... Aynaya son bir bakış, kapının önünde son şımarış : «Recep ölü mü öp, allah aşkına, çok mu koyu oldu?»

Şatov : «Sadece halkı tanımıyor değilsiniz. Ayrıca, korkunç küçümsersiniz onu. Çünkü halk, sizin için, sadece Fransız halkıdır ve hatta sadece Parisliler'dir. Ve utanırsınız, Rus halkı onlara benzemiyor diye.»

Ecinniler'den
DOSTOYEVSKİ

Vatanında martı iniltisi gibi yükselen şiirler bile, bize geldiklerinde inceldiler, barbarları ehlileştirecek birer silah gibi kullanıldılar. Bütün bu öfke edebiyatı, pazarlık etmede, ezmede virtüöz, okul şakalarını anmak için her yıl biraraya gelen adamlar yetiştirdi.

Okudukları dili her şeyin üstünde tuttular, doğdukları yerleri her şeyin altında gördüler.

Teslim edildiğim yeni okul bana yabancı değil. Sör Fidel, beline bağladığı anahtarların sesiyle varlığını bütün koridorlarda duyuran, o sivri yüzlü, okulun tek Yahudi rahibesi, halam. Aile içindeki adı, Marta.

Fransızca gramer kurallarını küçük kafamın içine sokmak için saçımı yolup popumu çürüttükten sonra, elim bir armut, bir elma sıkıştırarak beni kapının önüne bırakıp, günah çıkartmaya koşuyor. Sonra anneme, vicdan azabından bütün gece uyuyamadığını söyleyecek.

Pazar günleri eve damlıyor, banyo küvetini, yatak odalarını, pijamamın düğme sayısını kontrole. Zile basışından Marta'nın geldiğini anlıyoruz. Giriş kapısının turuncu camları ardından seçilen korkunç gölgesi, herkesinkinden farklı.

Bir sinir ve enerji bombası. Herkesi yerine oturtmak isteğiyle yanan, Tanrı'dan bile korkmaz, bir sonradan katolik.

Dönemin Papa'sı rahibeleri siyah kalın örtülerinden kurtarma kararıyla, çirkinliklerini de kabak çiçeği gibi ortaya çıkarttı. Kendilerini biraz daha ağır harekete ve insafa zorlayan cüppeleriyle başlıklarını atınca canavar kesildiler. Renksiz giysileri, yüzyıl dayanmaya niyetli topuksuz ayakkabılarıyla, cinsiyetsiz, bıyıklı ve arsız, her yere koşuyorlar ve her yere yetişiyorlar.

Halam her pazar, rahatımızı bozacağını tahmin ettiği uygun bir anda, bizde. Bir zil sesi ve evin üzerine

Çöken acaip sessizlikten, gelenin kim olduğunu biliyorum. Salonda değilsem, odama giriyor.

Oyalanmadan baktığı esas şeyler var. Boyun, ayak, tırnak temizliği, kulak deliklerinin içi, diş etleri... O şikayet dolu, ben günah. Hocalar ve rahibeler arasında casusları var. Her suçumu biliyor, benim henüz bilmediklerimi de. Çenesi titriyor, annemin önünde yüzü şekil değiştirerek, avaz avaz : bu kızıdan hayır gelmeyecek diyorum, anlamıyorsunuz, onun için kahrettiniz kendinizi, çok umurunda, utanmıyor, çalışmıyor, pasaklı, yaramaz, akklı havada, bir karış.

Gölmesi tutmuş annemin, zor hâkim oluyor kendine. Halamın beni hırpalamasına ses çıkartmıyor. Babam da. Bütün bu şiddetin hayat taksimetremde lehim işleyeceğine eminler. Köklü bir Fransızca öğreneceğim, disiplin dolu iyi bir terbiye göreceğim, sonunda herkese parmak ısırtacağım. Program bu.

Gözlerimde şimdilik korkudan başka alamet yok, ama halam iyimser : Yok zararı, ilerde beni seveceksin çok. Her şeyi anladığın zaman. Annenden ve babandan fazla. Bu kehanete aldırış etmiyorum.

Zaten onu hiç sevmedim. Ama iyice sürprizsiz geçmesi gereken çocukluğumu Yahudiden dönme isterik rahibe gölgesiyle kararttığı ve ona beklenmedik bir kargaşa kazandırdığı yalan değildi. Sonradan, sadece bu yüzden onu biraz affettim. Öğrettiği gramer kurallarını, fiil çekimlerini, katolik prensipli terbiyesini hesaba katmadan.

İhtirasla dilediği çocuk olamıyorum. Ellerimde mürekkep, ayakkabılarım tozlu, eteğimin söküğünde çengelli iğne. Yine mendilsiz geldim, özel dersimize, ağlayınca sümüklerim defterime akıyor.

Derslerimizde, halamın da ağladığını çok gördüm. Bu işlere başladığımızda, dokuz on yaşıdayım. Sevinci

de öfkesine yakın : Hiç ölçüsü yok. Aynı derecede korkutucu. Küçük kahverengi gözlerinden, kızınca, tuhaf şekiller geçiyor. Kendini tutmaya çalışıyor numarasında, ama yalan, aslında kendi kendini kudurtmakta. Bir soru soruyor, cevap veremiyorum, sesini incelterek, aramız çok hoşmuş gibi, bir daha soruyor. Ben krizin yaklaştığını çoktan anlamışım artık, hatta krizin içine daldığımızı. Felaketim kısa sürsün diye dua ediyorum, o yıllarda mecburen çok dindarım.

İki zaman çekimini karıştırdım mesela. Başıma bir yumruk, biraz sonra ağlayacağım. Rahat bir nefes alıyorum. Bekleyiş bitti ve bugünü belki kazasız atlatırım diye beslediğim deli umut.

Halam benden bitkin, ama zararı yok, benimle bu çılgınca uğraşması ve subjonctif'in impératif'i yüzünden kendini kahretmesi hayatını dolduruyor.

«Zavallı kızım» demesi, iyiye alamet bir başlangıç değil. Tutam tutam saçımın elinde kaldığını görüyorum, kel olacağım diye ödüm kopuyor, sonra popoma ve bacaklarıma uzun, metodlu çimdikler atmayı seviyor.

Giriş kapısının soluna düşen koridorun ucundaki kilerde çalışıyoruz. Burası okulun her köşesi gibi ucuz sabun kokuyor ve loş. Pencere yok. Mukavva kutular, kalın ahşap dolaplar, muhasebe malzemeleri ve tepelerde bir yerde, küçük bir Meryem Ana heykeli. Halam beni dövdükçe ona sığmıyor, Meryem Ana bu kız beni çıldırtacak. Önce subjonctif'i bahane, sonra babamın gammazlamaları, İngilizce dersindeki gevezelikler, aneme kafa tutuşum, hırkamın lekeleri, her şey ortalık yerde. Bütün hesaplar. Toparlamalı. Ben neyim? Pasaklı, kötü arkadaş seçen, tembel, annesi tarafından şımartılmış bir çürük meyve. Aklım da süste. Kütapata, bir tokat, iki tokat, saç çekmeler, çimdikler, sırta yumruklardan sonra, beni sümüklerim ve defterlerimle bira-

kıp mutfaklara koşuyor. Dışarısı karanlık, sessiz, içerde gıcırdayan yoksul ve süssüz eşyalar, bir ben, bir Meryem. Böylesi, halamdan dayak yemekten beter. Mutfaktan taşıyacakları umurumda değil. Onları yerken hiç tat almıyorum, zorla, gönlü olsun diye yiyorum. Bak, armudun kökünü de ye, en güzel yeri orasıdır, öyle değil mi? Ben de kafa sallayarak kökünü yiyorum armudun, hatta çekirdeklerini de yutuyorum.

Kuru incirlerin arasına cevizler sokarak hepsini ağızıma, sonra söy Ancolina'nın yaptığı kuru kekten koca bir parça. Hepsi için, nasıl güzel mi diye soruyor, ben evet, çok lezzetli diyorum.

Dersin sonuna yaklaşıyoruz, ama hayat garantisiz. Pastalar ve cevizlerden sonra yine bir dayak faslına geçmekten çekinecek değil. Halamı o kadar üşütmüş buluyorum ki, bir gün beni artık eve bırakmayacağını sanıyorum. Biliyorum, son dakikalar, vicdan azaplarından kurtulmak, günah çıkartmaya koşmamak için gönlümü almaya kararlı, ama elinde olan bir şey yok. Toplamada bir hata, bir yanlış cevap; dünyasının karardığını solumasından anlıyorum. Bir tokat gelmek üzere, suratıma, kulağıma, popoma, vesaire.

Tuzakları da var. Dikte yaptırırken, sokuluyor, *bu sözcüğün sonunda s var, değil mi canım, evet* diyorum, *bravo akıllı kızım, al sana öyleyse okkalı bir tokat.*

Cumartesi öğleden sonraları, annem, dersin sonuna doğru karşımızda. Beni ordan alışverişe götürecek, ya da teyzelerime, kumara.

Halam onu odaya alıyor, ben anamın yanında çok özgür davranmaya cesaret etmez sanıyorum ki, tam bir hüsnü kuruntu. Bizi kıskanıyor, birazdan sokağa kol kola çıkacağız, annem yüzümü mendiliyle silecek, saçımı düzeltecek, komik bir şeyler anlatarak beni güldürecek

diye. Biliyor ki arkasından dedikodu yapacağız, onunla alay edeceğiz.

Annemi arkadaki koltuğa oturtuyor, biz aynı tempoda devam. Cumartesi günleri, okulun misafir odasında çalışıyoruz. Halam dişlerini gıcırdatarak kulağıma eğildiğinde ve tehditler savurduğunda, *je vais te tuer mon enfant, tu es une idiote*, anneme dönüp bakıyorum. *Ne bakıyorsun annene, patti, ben annenden korkmam, ha ha ha*, bu şekilde serseme çevirdiği bir general oğlu bile tanıyorum. İşte o zaman, yine gülmesi tutuyor annemin, —elinde değil— herhalde bütün bunları oldukça çılgın bulduğu için. Ben yine anlamıyorum tam niye güldüğünü.

Burada sabahlayacağımızı ve kumar saatini çoktan kaçırdığımızı sandığımız, en beklenmedik anda, bizi bırakıyor. Çünkü beklenmedik şeyler yapmak ve kaderimize hakim olmak hoşuna giden.

O zamanlar, sarışın, yeşil gözlü, kumardan başka bildiğim büyük derdi olmayan güzel annemin neşesini kurutmaya, halam bile yetmiyordu. Herkesi avucunun içine almasını biliyor, halamı bile. Sadece onun için, çok düşkün olduğu ve kendisine Toskoparan'daki çocukluğunu hatırlatan terbiyeli kerevizler yapıyor evde. Marta bak sana neler hazırladım, parmaklarını da birlikte yiyeceksin. Bu kerevizleri yerken halamın gözleri kayıyor, ben de yıllarca ağzıma hiç kereviz sürmemişsem, herhalde halamın bu düşkünlüğünden.

Ortak hiçbir şeyimiz olsun istemiyorum. Ondan utanıyorum. Sinirliliğinden, üstbaşından, bütün duygularını, öfkesini yüzünde sergileyişinden. Kontrolsüzlüğü, her şeyi ciddiye alış, hafifliği olmayışı, bana verdiği önem, çirkinliği.. Hepsi bana batıyor. Akrabalar ah Marta, yeğenin en çok sana benziyor, dediklerinde, hiçbir zaman kimse tarafından seilmeyeceğimi sanıyorum. On-

lar daha çok ısrar ediyorlar, evet, tant Marta'na benziyorsun, çok hem de. Böyle dindikçe biraz alınıyor ve diyor ki, yok doğru değil, yeğenim güzel, ben çirkin. O mutsuz küçük kahverengi gözlerde, uzun burunda, sivri çenede, alnının çizgilerinde, kendi geleceğini görmekten ödüm kopuyor. Beni öptüğü zaman tüyleri batıyor ve bazı günler erkekler gibi traş olduğuna inanıyorum.

Bana verilen sıkı disiplin, öğretilen düzgün Fransızca'ya karşılık, annem, yılda bir iki, okulun mutfaklarında iki yüze yakın pırasa köftesi yapıyor sörlere. Bazen rus salatası, tarama, patlıcanlı börek.

Marta'dan ötürü, bütün baba tarafı ailemden soğudum. Hepsinde, üzerime bütün ağırlığıyla çökmüş halden bir şeyler buluyorum. Çılgınlığını, disiplin tutkusunu, düzen ve ciddiyet merakını, hafif cimriliğini.

Allahtan, çoğu uzaklarda. Babaannemi yanımızda bıraktılar.

Bastonuyla zor yürüyen, parmağında, biri kendinin, biri merhum kocasının, iki altın nikâh yüzüğü, pencere kenarında Edirne anıları anlatarak benimle kâğıt oynayan babaannemin, gençliğinde şiddetli, bencil, çocuklarını ve hele Marta'yı az öpmüş, kocası tarafından fazla şımartılmış ve bütün Edirne'li Yahudiler gibi eli sıkı bir kadın olduğuna kim inanabilir? Bütün bunları unutmayan ve sürekli babaannemin yüzüne vuran tek kişi, tabii Marta. Din değiştirmiş, rahibe bile olmuştu ama, bir türlü affetmeyi öğrenememişti. Babaannemin önünde parmağını sallayarak kehanetlerde bulunurken, ikinci bacağının da sakat edilmesinden korkan bu kadının artık ne kadar aciz olduğunu görmüyordu: zirdeliydi. O hâlâ, Toskoparan'da, kocasının taptığı, Rum hizmetçilerini fena haşlayan, sofrada etin ve meyvenin en iyisini kendine ayıran, fedakârlık nedir bilmez, büyük kız-

larını hizmetçilere, küçük kızlarını da büyük kızların üstüne yıkan, çok uyuyan ve Marta'ya çirkinliğini unutturmamış aksi kadını görüyordu.

Büyükannem, yabancı bir dine kaptırdıkları ve kocasının ölümüne neden olmuş, bu ortanca, bu en belâlı kızının karşısında, torunu kadar, hatta yaşlı ve sakat olduğu için, sanırım benden de fazla korkardı.

O da, Marta bağırırken, çareyi ağlamakta buluyor. Ama kafasının içindeki kâbustan başka şey görmeyen, İsa'yla evlenmeden önce usul gereği günlerce ölü beklerken bile sarsılmamış Marta, böyle ayrıntılardan etkilenecek değil. Bütün Yahudiler gibi intikam saatini beklemişti ve kalın bacaklarını saran varis çorapları, yün hırkası, çocuklar gibi yandan ayrılıp tokayla tuturulmuş saç, belinde şingırdayan anahtarlar, kolalı beyaz gömleği, ucuz sabun kokusuyla, annesinin önüne dikilip ona cehennemini ölmeden önce tattırmaya kararlı.

Öfkeden yaşaran gözlerini açıp elleriyle daireler çizerek, başında kalan dört adet beyaz teli topuz halinde toplamış yaşlı kadına «egoist» diyordu. *Egoist, öl artık, yeter, çok yaşadın. Bak, gencecik insanlar ölüp giderken sen kalıyorsun, haksızlık değil mi? Herkese yüksün, herkesi üzüyorsun, Tanrı hiç bir şeyi unutmuyor, not ediyor defterine, bütün yaptıklarının hesabını sormak üzere, oğlun Cemil de senin yüzünden kaçıp İran'da kayıplara karıştı. Allah seni böyle cezalandırdı, çünkü egoist-sin ve katı-sın, kimse seni sevmiyor, ne oğlun ne kızların ne yeğenlerin, ne torunların, senden hepsi kurtulmak istedi, bunu aklına sok, gelinin bir melek, hâlâ sana bakıyor, minnet duy ve ağzını açmadan otur, sana hizmet edenlere iyi davran, mersi de, hiçbiri mecbur değil sana bakmaya, fasulyeleri soy, bezelyeleri ayıkla ve saçını mutlaka tara.*

Büyükannemin, hayatın doğal felâketlerinden ye-

terince çarpılmış yüzü, bu tüyler ürpertici nutku dinlerken, biraz daha çarpılıyor. Karşısındakinin, kızı olduğunu tamamen unutmuş. Bunu hatırlatacak ipucu bulamıyor ki, ben ananım demiyor. Sadece düşmana karşı nefsi müdafaa durumunda, bir tekme yeyip tamamen yatalak kalmama kavgası veriyor oturduğu yerden.

Halamın derdi, geçmişini bir tavuk gibi eşelemek. Savurduğu en büyük tehditlerden biri, hastane ve düşkünler yurdu. Seni hastaneye yatıracağız, sörlere ko-
nuştum, böyle fazla yemeğe devam edersen düşkünlerin yanına gideceksin. Hareket edemez oldun, sana artık burada kimse bakamaz.

Bu ziyaretler, büyükannem ve benim için, kâbus. Babaannem bazen alçak sesle, ortanca nankör kızının arkasından «uğursuz» diyor.

Tek ateşkes dönemlerimiz, Büyükada'ya gittiğimiz yaz aylarında. Aramızda koca denizler, halamın dolmuş-
şa atlayıp istediği an baskın yapma imkânı elinden alınmış.

Yazları, normal kadromuza anneannem, dedem, yengemin ölümünden sonra da büyük dayım ekleniyor. Halam ve onun rahibeler takımı, okulun Tarabya'daki etrafı duvarlarla çevrili, uçsuz arazisine çekilmişler. Boğazın üzerinde, sabah altıda denize girdikleri bir kapalı iskeleleri var. Simsiyah mayolarıyla dalıp nerdeyse karşı kıyıya kadar yüzüyorlar.

Her yaz bir kere ziyaretlerine gidiyoruz.

Önce sulh içinde öpüşüyoruz, halam beni feci özlemiş, ağzı kulaklarında, çığlıklar atarak koşuyor bize doğru, sanki başka bir insan, bütün sörlere merhaba demeye gidiyoruz, mutfaktakilere bile. Malikânede yazı parayla geçiren levanten dul bayanlarla tanışıyoruz. Hepsine yaşımı, okuduğum sınıfı, sevdiğim dersleri söylüyorum. Halamın ilk bakışlarından belli bana karşı ba-

rometresi, telefonda hakkımda ne rapor verilmiş. Demek öyle küçük hanım, artık büyüdük ve artistler gibi kahkül bırakıyoruz.

Tanışma ve sohbet faslı ne kadar uzun sürse, ne kadar herkes birarada kalsa, ben o kadar memnun. Sonra sofraya geçiyoruz, söylerle. Bizim için özel bir şeyler yapmışlar. Ağaçlar ve çiçekler arasında, cennet gibi olması gereken bir yer. Ben hariç, hemen herkes için öyle. Ağzıma lokmaları atarken, Boğaz önümüzde, karşı yakada yalılar, bir kıyıdan diğerine takalar, yolcu gemileri, motorlar geçiyor ve bütün bunlar bana sadece keder veriyor. Mutfak sörlerinin önlükleri bembeyaz ve kolalı, başörtüleri açık renkli, orası rüzgârlı oluyor, eteklerimizi tutuyoruz, uçmasınlar, şerefimize şarap açılıyor, beğenmediğim yemekler olmasın diye dua ediyorum, çünkü burada yasak, tabağında artık bırakmak, canının çekmediğini yememek. Sonra, bahçelerinden topladıkları meyvelerle yapılmış pastaları yiyoruz ve her şeye rağmen sofradan kalkma sırası geliyor.

Halam heyecan içinde, şimdi gezmeye çıkacağız, babama ilk katta hemen bir oda, penceresi Boğaz'a ve takalara bakan, kadınlar beyaz pikeli bir yatağa sokuyorlar babamı. Öğle uykusuna yatsın. Halam onu da biraz öğrencisi gibi tartaklıyor ama tabii çok şakacıktan, hadi hadi kapat gözünü, şışttt ve pikeyi üzerine örttükten sonra kapıyı çekiyor.

Benim korktuğum saat da bu. Hep birlikte, yani anem, ben, bazen yanımızda getirdiğimiz bir akrabamız, bizi çok seven birkaç sör ve tabii halam, malikaneden çıkıp tepelere açılan yoluşu tırmanmaya başlıyoruz.

Halam bize yolun kenarına düşmüş çam fıstıklarını işaret ediyor, toplayın çocuklar bunlardan sonra taşlarla kıracağız. Ben bülbül, anlatıyorum, denize şurdan giriyoruz, büyükannem geçen gün şunu yaptı, bunu dedi

(ben de onu gammazlıyorum), eve falancalar geldi, dayım yeni bir bisiklet aldı.. Gayet uslu, zevkine uygun bir hayat çiziyorum, anlattıklarımı disiplin ve ögle uykuları ile süsleyerek.

İşin aslı : hiç ögle uykusuna yatmıyoruz, annem için gündüz vakti yataklara gömülmek büyük kayıp, bizim için de. O erkenden rujunu sürüp kumara koşarken biz aşağıda bisiklete binip çeşitli oyunlar oynuyoruz. Bazen Ulviye teyzenin yanına, çevre hizmetçileriyle dedikodu yapmaya gidiyorum. Bütün bunlar halamın önünde törpüden geçiyor. Peşpeşe dondurma ve mısır yediğimizi saklıyorum. Eve misafir geldiği akşamlar annemin kumar iskemlesinin arkasına yapışıp gece yarısına kadar oturmak için yalvardığımı, babamın beni sinek avlayıcısıyla kovaladığını da. *Kitap okuyorum tant Marta* ve bu çok doğru, en doğrusu belki de, hem kendi kitaplarımı, hem annemin fotoromanlarını.

Marta'dan *bravo ma chérie, bravo ma chérie*, umutlan ağlamam tutuyor, eleleyiz, birden bakıyorum, kopuyoruz ötekilerden, daha hızlı yürüyoruz. Halam neşe içinde, elimi havalara atıp tutuyor, küçük bir top gibi, hadi şimdi biraz fiil çekimi yapalım e mi, bakalım tatilde her şeyi unuttun mu. Tuzaklı sorularına artık alışığım, aslında fiil çekimlerine gerçek bir sempatim var, doğru cevaplar verdiğimde halam sevinçten kıpkırmızı, çığlıklarla anneme dönerek, *elle est très intelligente, şapp*, dikenleri yanağıma. Ne kadar süreceği kestirilemeyen müthiş mutluluk anlarımız oluyor böyle. Her şeyi hatırlıyorum, zekiyim, fiiller konusunda büyük bir yeteneğim ve göz hafızam var onun gibi, gayret ettiğimde en zor sözcüklerin yazılışını hatırlayabiliyorum, önümde dayaksız bir gelecek.

Halam cebinden çıkarttığı şekerleri arka arkaya ağzıma tıkıyor. Ders yapmak, böyle anlarda biraz da oyun

oynamak. Başını çevirerek, anneme ve kafilenin diğer bölümüne, *çok akıllı, çok akıllı*, benim için, sonra, *bana benziyor, benim gibi göz hafızası var*.

Gülüyorlar. Bana nasıl hastalıklı bir tutkuyla bağlı olduğunu söyler de biliyor tabii, hepsinin gözünde halam biraz deli.

Yedi katlı, ucu görülmeyen arazilerinin her tarafını dolaşıyoruz.

Bostan annemin en sevdiği yer. Mutlaka oraya uğruyoruz, fiilleri çeke çeke. Bahçıvanla sohbet. Anneme taze domates, dolmalık biber, mısır, dereotu, maydanoz toplayıp armağan ediyorlar. Seraya giriyoruz. Rahibeler, anam gibi sarışın, gözü yeşil, neşesi yerinde bir kadını şımartmaya bayılıyorlar, saçını, yanağını okşuyorlar. Ben bu sırada ilk tokatlarımı yemeğe başladım. Tokattan çok beni korkutan, halamın ağzını burnunu büzmesi —koyu bakışlarıyla beni süzüyor—, fiil çekimlerinden iyi boyanmamış ayakkabılarıma ve etekliğimdeki küçük lekeye sıçraması. Ateşkes hiç anlamadığım bir şekilde bozuldu. Hem anneme, hem dayılarıma sataşıyor, hiç şekle sokulmuyorum, annem kendinden başka bir şey düşünmüyor, kızkardeşinin kızı olsaydım başka bir eğitim görecektim, babam karnımızı doyurmak için bütün gün canını dişine takıyor, tek başına bir muhallebi yemeye gitmiyor. Ben de biliyorum, muhallebiye gitmediğini, ama her yıl uzun yolculuklara çıkıyor, dünyanın yarısını turladı böyle, ama halamdan tarafsız olması beklenemezdi.

Gene çenesinde titremeler. Tepelerde denize bakan bahçelerdeki masaya oturuyoruz. Yanında her zamanki gibi, bir defter bir kalem. İşkence aletleri. Etrafımızda başka söyler yoksa, orda bizi oturtup bana esaslı bir ders vermekten kendini alamıyor. Kaç günlük hayali.

Bir keresinde yanımızda Paris'ten gelen teyzem Si-ma vardı.

Ona manzarayı göstermek için yukarlara tırmandık. Paris'ten gelen tata'm, kendisiyle göç etmiş öz ablasının otuz yıl sonra hâlâ doğru dürüst kullanamadığı Fransızca fiiller uğruna benim nasıl dayak yediğimi gördükçe, hayretler içinde kalıyor ve tabii onun da, annem gibi, gülmesi tutuyor fena halde, Şarlo filmleri kadar gülüncüz biz.

Rahibeler, yılda bir, yanlarına bir papaz alıp bizi Büyükada'ya ziyarete geliyorlar.

Madam Katina'nın kiracısıyız. Gece içen, gündüzleri utançtan kahrolan bir alkolik kocası var. İlk bil-mecesi hayatımın. Ahşap kahverengi evimiz taş bir terasa, yüksek otlu vahşi bir bahçeye açılıyor.

Rahibelerin sayısı o sıralar rekor seviyede. Annemin, aşağı yukarı bir hafta öncesinden hazırlığı başlıyor. Yalancı dolmalar, etler, taramalar, patlıcan salataları... Ulviye teyze, Ulviye teyzenin arkadaşları, annem, annemin arkadaşları, arkadaşlarının Ulviye teyzeleri, Madam Katina, günlerce dolma sarıyorlar.

Hristiyanların evi istila etmesini kendine yediremeyen dedemde, bir hafta önceden felaket bir surat. Anneannemde, eğlenceye büyük zaafı olanların hoşgörüsü. Bana naneli sigaralar ikram ediyor, ben .le ona âşık olduğum bütün komşu beyleri anlatıyorum. Ama Katina'nın oğlu Vasili'yle düzenlediğimiz ve bana çükünü gösterdiği seks partilerimizi değil. Korkuya karşı en etkili silahın seks olduğunu o yıllarda keşfediyorum. Büyüdükçe bu keşifler ne yazık ki unutuluyor.

Ziyaret günü, annem şafakta ayakta, hemen bahçeye açılan taş terasın üzerinde bembeyaz örtülerle öğle sofrası kuruluyor. Vapura geç kalmamak için annemle iskeleye koşuyoruz. Vapurdan önem sırasına göre çı-

kıyorlar, hiyerarşiyeye sadık. En önde bütün rahibelerin anası, yanında kendisiyle gizlice çekişen iki numaralı rahibe : okulun müdürü, önünde sonunda bizim eve geldiği için, tabii halam, zevkten dört köşe, ve hepsinin ya önceden ya vapur yolculuğu sırasında âşık olduğu, yemeğe oturmadan duayı okuyacak papaz. Ellerinde çiçekler. Baş ana, kendi buketini, komşu ülkeyi ziyaret eden devlet başkanı ağırlıyla anneme uzatıyor. Annem de, hiç üşenmeden hepsini öpüyor. Papaz hariç...

Arkadan, ders verdikleri sınıflara, aile kökenleri ve çeşitli sosyal faktörlere göre dizilmiş vaziyette, diğer sörler. En sonda, hiçbir sınıfa hiçbir ders veremeyecek kadar diplomasız, gramer kurallarını benim kadar az bilen yoksul aile evlatları, mutfakta çalışan rahibeler. Vücudu en fazla çarpılmış olan onlar, otuz kadar gırtlığı bugün nasıl doyuracağız diye kafa patlatmamanın değerini bilerek, anneme en büyük minneti de onlar gösteriyor. Daha az utanmak için, birbirlerine yapışmış, bir kütle halinde hareket ediyorlar.

Revire bakan rahibe de çok cahillerden, ama o, en güzelleri. Ev sahibi bu kadar kazurat arasında bir de taze yanaklı sör öpsün diye, ön sıralara doğru itiliyor. Sayesinde, rahibe olmak için çirkinliğin şart olmadığını kanıtlıyorlar. Sonra, genç, İtalyan; o kadar ki, bir gün, Türkiye'den ayrıldıktan sonra, rahibeliği tamamen bıraktı ve bir adamla evlendi.

Bu grupla iskelede esaslı şekilde dikkati üzerimize çekiyorum. Herkes, seyyar leblebici dahil, bize daha başka türlü bakıyor. Sanki bizi yanlış tanımışlar, sandıklarından daha acaip ve ilginç insanlarmışız gibi. Bu benim basbayağı hoşuma gidiyor. Daha şaşırtıcı olan: sörlerin de.

Bonjurlaştıktan sonra, haydi yola... Biraları ve lakerdaları mideye indirmeden önce, izin almaya uğruyo-

ruz, İsa'dan, kiliseye. Grupta, o yıl yeni gelmiş, Büyük-ada'daki kiliseyi tanımayan rahibeler oluyor. Papaz zaten, kadınlar kara sevdaya tutulmasın diye, her yıl değişmekte. Rahibeler, çevresinde kuşlar gibi cıvıldaşıyorlar, yanakları elma.

Yemekte büyük şamata. Biraları ve rakıları devirip tabaklarını durmadan dolduruyorlar. Yiye yiye patlayacaklar. Ne geçim, ne çoluk çocuk derdi : akılları fikirleri zevk-ü sefada. Ama bir sürü zevk onlara haram diye, ne koparsak kârdır misali, habire atıştırıyorlar. Yemekte, birbirlerinin zaafalarını kolluyorlar, boş bir anda kaleye gol : *Sör Terez, doktor dedi ki tuz sizin için zehirmiştir. Siz hâlâ lakerdaları yutmaya devam edin.*

Tabii bu laf üzerine, sör Terez bombok.

Hepsi, yıllardan beri, gece gündüz, yemekhanede, kilisede ve okulun koridorlarında birbirlerinin suratını görmekten usanmış...

Manastır kliklerle dolu, anonim şirket gibi. Zenginlerle yoksullar, kurnazlarla saflar, esprililerle jetonu yavaş düşenler arasında, burada da derin uçurumlar. Han-gisinin aklına gelmişti, İsa'yla evlenmeye kalktığında, acizlere karşı bir gün bu kadar kırıcı olacağı?

Zaman, her şeye rağmen, onlara karşı merhamet gösteriyor. En domuzuna bile. Hiçbir zaman genç görünmemişler, hiçbir zaman çok yaşlanmıyorlar. Yıllarca aynı yüzü taşıyıp çok az kırışarak, oldukları yerde kurumaktalar. Büyük kederleri yok. Felaket olarak tanıdıkları, depresyon, sel baskını, büyük açlık, cüzzam gibi uzak ve soyut şeyler.

Aralarında starlar var. Mesela müdür. İnce hatlı, sırkık boylu. Beyaz kısa saçlı ve pembe yanaklı. Züppe. Züppenin allahı. Burada da züppeler, başı çeken. Dış düzenden fark yok. Komünistlerle sendikaların muhalefeti olmadığı için, her şey daha da acımasız.

Müdür, zengin kızlarını seviyor ve paranın onlara nesillerden beri verdiği, genlerden geçen güveni. Onun gözünde, kendisi gibiler. Heyecanlanınca lafı ağzını içinde dolanan, çabuk korkutulan, insanın gözüne bakmayan talebelerden öğreniyor. Klas meraklısı. Onlarla konuşurken, ince dudaklarını her zamankinden biraz daha büzüyor. Dimdik bir yürüyüşü var ve herkese aynı usul selam vermiyor. Halamı yarı deli olduğundan, beni de halamın deliliğine boyun eğdiğim için, sevmediğini sanıyorum, hatta bundan eminim. Hiçbir duygunun ulu orta sergilenmesinden hoşlanmayan bir kibarlık düşkünü. Gerçek bir Batılı hristiyan.

Evimize geldiğinde, üzerinde mesafeli bir nezaket, kimseye, hiçbir yemeğe aşırı ilgi ve heyecan göstermez.

Ayrılırken, annemi yanaklarından öpüyor, *merci beaucoup ma chérie*. Annemin altta kalmamak için bu kadar davet verip okulda pırasa köftesi yaptığını unutmadığı, gözlerinden okunuyor, her zaman.

Bir kere —ellerinden kurtulmuştum, koca kızdım— heyecan içinde konuştuğum sırada, zavallı şey demekten kendini alamıyor. Hiç duymamış gibi yapıyorum, lafıma devam, aynı heyecanla.

Sınıf farklarına duyarlılar. Zengin çocuklarına karşı takındıkları her tür sertlik, sadece aşırı bir ilginin ifadesi. Bütün bunlar, daha sonra yakından tanıyacağımız aşk oyunlarını hatırlatıyor en çok. Varlıklı ana babalarla flörte girişmek için can atıyorlar. Onlara ne cilveler, numaralar...

Ama çocuklarını parasız okuttukları, giyecek, yiyecek, yakacak dağıttıkları ailelerin —hepsi hristiyan— evlerine, habersiz, işgalci kuvvetler gibi giriyorlar, davetsiz, kirli çamaşırlarına burunlarını sokuyorlar, arsız. Yoksulların neşelerini kaybetmemesi, akıllarının hâlâ

süste ve oynaşta olması, onları çileden çıkarıyor. *Madem parası var pirinç alsın, sakın dudak boyası almasın, sakın dudak boyası almasın.* Çünkü seziyorlar ki, yoksulları bazı günler, pirinçten çok dudak boyası ayakta ve dik tutuyor.

Onlara kalırsa, kırmızılar, sarılar, kahkahalar, zenginlerin hakkı, yoksulların yakasında bir kıskırtma, had-dini bilmezlik.

Verdikleri boktan pirinç, şeker torbalarıyla onları böcek gibi ezmek istiyorlar. Mevsim başları, Amerikan ve Avrupalı katoliklerin yolladığı, ya çok küçük, ya çok büyük gelen ve İstanbul'da her zaman uzay kıyafetleri gibi duran —Oklahoma'dan Feriköy mahallesine—, insanı mezara kadar götürüp hâlâ arkasından baka kalacak korkunç ayakkabıları dağıtıyorlar. Yazları, yoksul çocukları, tatil yapsınlar diye malikanelerine... Orada, bellerine kaba lastikle tutturulmuş beyaz benekli mavi etekler, başlarına aynı kumaştan eşarplar, önlerine çinko tabaklar...

Bir yaz beni de yanlarına aldılar. İlkokula başlama-mıştım. Babam —o hemen hiç görmediğim—, İstanbul'da ameliyat oluyor. Annem onunla birlikte şehirde. Büyükada takımına teyzem bakıyor. Kumarbazlar değil, Ulviye teyze. Dedeme, anneanneme, babaanneme, dayıma, kardeşime. Birlikte karar vermişler : Bir benimle başa çıkamayacaklar, çünkü hepsinden yaramazım.

Bu gösterişli devre dışı bırakılışımdan sonra, seziyorum ki hiç yanlarına dönmeyeceğim. Sonuna kadar burdayım, elimde içi donmuş yağ dolu çinko tabağım, doğrudan cehenneme gireceğim.

Tepedeki o küçük fakirler köyünün allahı, bütün gün bizi haşlayan söz Rozet.

Bir de Janet var, tükürükler saçarak konuşan ve de-

vamlı düdük çalan. Tek iyi tarafı: gülyeryüzlü. Ama derisi çok kırışık, dişleri altın, çok da zayıf.

Uyanmamız, denize inmemiz, yememiz, koşmamız, oynamamız, yatıp uyumamız hep düdük sesleriyle. Yoksulluk ve keder aklımızdan çıkmasın diye, bizi çok erken, şafakla birlikte yataktan kaldırıyorlar. Denize hiç ısınmadığı saatte giriyoruz. Bu tatilin tam hakkedilmiş olmadığı böylece altın harflerle kafamıza yazılıyor.

Boyası dökülmüş kulübede soyunup, içten sarkıtılan bir merdivenle, güm, Boğaz'ın sularına. Yüzmeye meraklı rahibeler, bizden çok önce buralardan geçmiş. Belki daha güneş doğmadan. Janet'in yardımcıları büyük kızlar, midye topluyorlar ve bize sırt üstü yüzmeyi öğretiyorlar.

Dudaklarımız morarınca, paslı merdivenden kulübenin içine tırmanıyoruz. Tepede güneşlenilebilecek, dışardan görülmeyen bir teras var ama hiç çıkmadık. Karanlıkta ıslak mayolarımızı indirip giyiniyoruz. Sonra düdük sesleri arasında, arabaların bizi devirmemesine gayret ederek, karşı kaldırıma, tepedeki kamp yerimize tornistan.

Geniş yatakhanemizde öğle uykusuna yatırıyorlar. Yataklarımızın ve yastıklarımızın içi saman. Geceleri, yastığımın samanına yerleşmiş bir arının vızıltısını dinliyorum.

Eğlenmeye çok yaklaştığım anlar var. Bazı akşamlar ateş yakıyoruz, söy Rozet, Janet ve büyük kızlar disiplini gevşetmiş, şarkı söylüyoruz, bizi hemen yatağa sepetlemiyorlar, oyunlar oynuyoruz, saçımızı okşuyorlar, bize takılarak; gülüyorum, sanıyorum ki alıştım artık ve hep eski hayatım aklıma geliyor; anlıyorum ki alıştığım bir şey yok.

Bari halamı çok görmüyorum. Başımızdaki söy Rozet, rekabet kabul etmeyen bir despot.

Bir tek kere, gece yatağında çiş yaptım, kilisedeki sabah duasında söyler Rozet her şeyi anlatmış, halam biraz sonra yukarı çıktı. Ama o kadar yerlerdeydim ki, beni hırpalama zahmetine bu sefer katlanmadı.

O günden sonra uyku da bir sığınak olmaktan çıktı.

Pazar günü, benekli mavi formalarımızla bizi sıraya dizip aşağıya indiriyorlar. Kilisenin önündeyiz. Günah işleyeceğimi sezdim. Dedem aklıma geliyor. Kaşer et yemesi, her cumartesi akşamı başında siyah takke dua okuması, Tevrat'tan ezbere bildiği bölümleri bize bilmece açar gibi açması. Ben girmeyeceğim, sizi dışarda bekleyeceğim diyemiyorum. Çünkü hem tutucuyum, hem korkağım.

Cılalı ahşap banklara oturuyoruz. Etrafta, sessizlik ve benim için yepyeni bir koku. Kapıdan papaz giriyor, elinde sağa sola salladığı koca bir zincir, şarkı söyleyerek. Üzerinde allı morlu cüppeler. Bizim siyah hahamlara ne kadar az benziyor. Bu renkler, bu yaldızlar, inanıyorum ki tam büyüklerimin söylediği gibi, şarlatanlık ve büyücülük.

Halama nefretimden, dindarlığım uzun sürdü. Evde domuz eti yemeyen, dedem, bir de ben.

Hepsi yere çöktü. Biliyorum ki ben de çökersem, ailem tarafından atılmamın üstüne tuz biber, bu sefer de Tanrı'nın gözüne Yahudilik'ten atılacağım. Oturduğum yerden kımıldamıyorum, yanımdaki bana yan gözle bakıp yere çöksene dediğinde bile.

Kalkmadılar. Büyük kızlardan biri parmakları ve başıyla beni ayıplayarak, otur, yere çök dedi uzaktan, bir kere daha. Yavaşça aşağıya doğru kaydım, dizlerimin üzerine. Ellerimi çenemin altında kavuşturdum, onlar gibi, gözlerimi kapadım ve içimden dedim ki, «Allahım sen biliyorsun, bunları mahsuscuktan yapıyorum, aslin-

da biliyorum, bu çarmıha iki kolu gerilmiş sakallı sen değilsin.»

Bir tombala düzenledik. Anne babalar sevin sin diye bize piyesler, şarkılar hazırlattılar. Bana pijamalar giydirdiler, kunduracı diye bir şarkı öğretiler Fransızca, ayakkabı dikiyormuş gibi yaparak onu söyledim. Hepsinin annesi babası orada. Hepsi, bizimkilerden çok farklı insanlar. Hareketleri, konuşmaları... Hiç birinde annemin havailiği, şamatası yok. Yoksul'lar, ciddi'ler, disiplimli'ler ve katolik. Halamın ve öteki sörlerin kasvetli prensiplerini hatırlatıyorlar. Böylece hristiyanlık, benim için uzun süre, yanlış yere, tertemiz, renksiz elbiseler (papazların karnaval kılıkları hariç), berber eli değmemiş, boyasız kadın saçları ve büyük bir iç sıkıntısı oldu.

Bu şaşaalı günde, tek sahipsiz : ben. Müsamerelerden sonra, büyükler ve çocuklar, birlikte Meryemli mağaranın önüne gittik. Hepsi duada. Ben yine bizim sinagogun büyük bekçisiyle soh bette. Ortalıkta rekabet edecek kimse olmadığı için, dertlerimi bütün mız mızlığımla anlatıyorum.

Dua faslından sonra tombala oynadık ve bana, okurken, bir gün önce nerde kaldığımı hemen bulduracak, kitabın arasına yerleştireceğim süslü bir karton çıktı.

Bu armağanda Tanrı'nın direkt müdahalesini görüyorum.

O hafta, kente inen büyük bir kız beni anneme götürüyor. Okumayı çok seven anneme bu armağanı verdikten sonra, beni bir daha buralara yollayamayacağını hesaplıyorum. Otobüste, beni şehre götüren kıza her şeyi anlattım. Çok hoşuna gidecek, kumar oynamadığı zaman kitap okur, bunu sayfaların arasına koyacak, daha önce bıraktığı yeri hemen bulacak. Onu da imtihan ediyorum : Senin bir çocuğun olsa, böyle bir armağan

getirse, onu yeniden buraya yollar mıydın? Bu zor bilmece karşısında ne diyeceğini şaşırmış, beni en kötü ihtimallere hazırlıyor : akşam dönüşte yine böyle seni pencere kenarına oturtacağım, bir de çukolata getireceğim, söyle bakalım, en çok hangisini seviyorsun?

Ben içimden gülüyorum.

Annemle Taksim Meydanı'nda buluşuyoruz. Beni kucaklıyor. Çok neşeli yine. Ona hediyemi uzatıyorum, bak bunu senin için ben yaptım —ki bu yalan—, işe yarayan bir şey, kitabında her gün okuduğun son sayfayı işaretleyeceksin, sayfaların kenarlarını kırmayacaksın, ne şanslısın, seni büyük bir sıkıntıdan kurtarıyorum. Annem pazarlık halinde olduğumuzu anlıyor. *Ah ne hoş bir şey bu, çok mersi güzelim, çok mersi, beğendim, bayıldım* diyor ama ben sesinden ve gülmesini tutamayışından anlıyorum her şeyin umduğum gibi olmayacağını.

Kızla arkamdan akşam için randevulaştıklarını gördüm, *anne beni bırakma yatağıma çış yaptım* dedim. *Peki canım, madem öyle gitmeyeceksin,* dedi ama...

Güzel kız dönüşte bana karşı çok merhametli davranıyor —çukulatayı getirdi— hesaplarımın yanlış çıktığını yüzüme vurmuyor.

Yine bir pazar, annem beni görmeye gelmiş. Halam beni tepelerden aldı getirdi. Annemle elele, eski hayatıma dönmeyeceğimi kabullenmiş, taş parmaklığın kenarında yürüyorum.

Yalumuzu kesen bir rahibe, anama büyük müjdeyi veriyor: Biliyor musun, kızın tıpkı halası Fidel. Kilisede görecektin, nasıl her pazar dua ediyor, bir ateş var içinde, o da İsa'ya âşık.

Annem küçük dilini yutuyordu.

Rahibe, bunları halama da anlatmış. O da hiç sevinmedi, çünkü bana Fransızca öğretilip pataklamak ona bol bol yetiyor. Bu sefer ne azar ne dayak : Dönek muamelesi görüyorum ve çok ciddiye alıyorum.

Bu küçük skandaldan sonra beni apar topar eve götürdüler; bir daha hiç fakirler köyüne tatile dönmedim.

Annem, gözyaşlarıma bana mısın dememişti ama, beni halam gibi hristiyanlara kaptırıp sülaleye hesap vermek zorunda kalmaktan ödü koptu.

Aynı okullarda yetişmiş zengin oğlan çocukları, balık yerken beyaz şarap içmeyi, kadınların kapısını, paltosunu ve bütün hayatını tutmayı öğreniyorlar. İçkiyi kacırdıkları geceler, kendilerini, manzum dizelerle hatırladıkları Hamlet'e benzetiyorlar, hem kederli hem soylu olduğu için; Cartier çakmak kullanıyorlar ve sendikaya girmek isteyen işçilere güceniyorlar.

İşçilerden de aşağıda bir başka sınıf var onların gözünde, memleketi asıl batıran ve bütün dünyaya rezil eden : Hanzolar ve Kırolar, ki bu sınıfın içine bazen ülkedeki herkes giriyor, kendileri hariç. Kıro aşağı kıro yukarı, hanzo geldi hanzo gitti. Köylülerden tiksiniyorlar, kaçakçılık yapınca da çoğu zaman hapis yatmıyorlar. Batı kültürü, bizim ülkelerimizde bu tipte pek çok hümanist yetiştirdi.

Lahmacunla viski, sivri beyaz pabuçlar, onlarda değil, kibar okullarda okumamış yeni zenginlerde, ki bunların çoğu eski fakir ve tabii kıro. Bunların da Cartier çakmakları var, ama zor kapanan ve kendilerini seksi gösteren dar gömleklerinden siyah kıllar, altın madalyonlar çıkar; bayılırım gerçekten. Kibar okul mezunlarıyla aynı şarkılara ağlamazlar. Kaçakçılık yapınca bunların da başı fazla derde girmez ama hapishaneleri gene ötekilerden fazla tanırırlar, çünkü polisler bile, yargıçlar bile, Fransızca, İngilizce bilmediklerini ve eski fakir olduklarından unutmaz.

Benim merakım onlara. Para kazanmaları bile, bir

oyunun bozulması, bazı şeylerin altüst olmasıdır. Kumarbazlıklarında, cesaretlerinde, yaramazlıklarında : doğduğum yerlerin nabız atışından bir şeyler, her zaman... Gösterişli, diskotek lambalarıyla dolu arabaları, bana hoş... Gösterişli ve çok boyanmış, çok giyinmiş kadınları da, zenginlerin kibarlığa özenen sıkıcı kadınlarından çok daha eğlenceli. Onların ortaya çıkması, rezaletin üstüne örtülmek istenen zarif örtünün yırtılabileceğini vaadeden bir umut işareti.

C.'yi Paris'te, Hüseyin'in lokantasında tanıdım. Shetland kazağından çıkan ütülü yakası, blucini, her hareketi ve iyi taranmış sarı saçlarıyla, çekingen bir ki-bar mahalle delikanlısıydı. Hüseyin «C. Strasbourg'da oturur» dediğinde, ben de onu kafamda, Türk öğrenciler kolonisinin içine, tıpçılarla iktisatçılar arası bir yere oturttum.

Son müşteriler hesabı ödeyip gidince, lokantanın sahibi ve giderek arkadaşımız olan Hüseyin'le, uzun bir yolluklar turnesine başlamıştık.

Hüseyin Türkiye'de doğmuş, eski zamanlarda; biraz orda, ondan sonra da burda ve daha bir sürü yerde büyümüş, pek çok iş kolunda boy göstererek. Yugoslav çingenelerden Alsace'lı kızlara kadar, cins cins insan tanıyor. Gece karanlığında Avrupa ormanlarını da.

Hiç bir ideolojiye inanmıyor iddiasında, değer ölçüleri hiyerarşisinde de ilk sırada : Serserilik. Arkadaşları kendisine anarşist diyorlar, Hüseyin de bu lakabı çok hoşlanarak taşıyor.

Bir anarşiste yaraşır şekilde karısından ayrı, arasıra lokantada kucağında gördüğümüz ve son sevgililerinin aşırı derecede şımarttığı dört yaşında bir kızı var.

Lokantaya aydın takımından Türkler de ara sıra geliyor. Hüseyin'in, kültürlerinden ötürü biraz komplekslenerek, cesaretsizlikleriyle usluluklarından ötürü biraz küçümseyerek baktığı adamlar.

O takımdan sadece Yılmaz, Selahattin ve Ömer'le ahpap.

Biz de buraya, İstanbul'da zor selam verdiğimiz bir sürü rakibimizin standart övünme ve palavralarını dinlemek ve bilmukabele etmekten çok, Hüseyin ve arka-

daşlarıyla içmeye geliyoruz. Yoksa, yemek vasatın da altında, Hüseyin bile her önüne gelene aşçıların ne kadar kötü ve deneysiz olduklarını anlatıyor.

Lokantada üç ortaklar. Kendini turist gibi görmeye meyilli, tabii bir tek Hüseyin. Her an ceketini alıp bir başka dalgaya takılmaya hazır olduğunu hissettirmek, en fiyakalı bulduğu hareket. Her şeyden fazla önem verdiği, racon —racon için canımız feda— ve ahpaplığımız ilerledikçe, onun da övünmeden duramadığını görmek, bana gizli bir keyif veriyor.

Şimdi lokantasının orta yerinde, C. ile, çeşitli günahlar ve sevaplar paylaşmış insanlar gibi kucaklaşıyorlar : sırta tokat, yanağa sille.

Masamıza oturan C.'ye, laf ve muhabbet olsun diye, ne okuduğunu, Strasbourg'da bizim ahpapların çocuklarından kimleri tanıdığını soruyorum. Ama C., ilk sürpriz, bunların hiçbirini tanımıyor, tıp okumuyor, iktisat okumuyor, hatta, bütün dış sinyallere rağmen, hiç bir üniversitede öğrenci değil.

Hapisten çıkıyordu, taptaze, narkotik fakültesinden.

Yakmış onu, tabii yok yere, bir arkadaş. Bir kalleşlik, bir gammazlama, ve ilk durak, Almanya'da. Orada şanlı bir yer : Baader'in intihar hapishanesi. O da, Baader gibi, tek kişilik hücrede, okumasız yazmasız, yani büyük muamele, büyük itibar. Geceye bir damat şıklığıyla çıkması bu fiyakadan.

Hüseyin, C.'nin bileklerindeki ve kollarındaki ziynetleri gösteriyor: hapishane revirinde insan yüzü görebilmek için bıçaklarla flört günlerinden miras kalma anılar. Biz ıslık çalıyoruz, hayranlıktan.

Tek kişilik hücrede devirdiği, şampanyasız ve aşksız, birkaç yılbaşı ve yine o zamandan miras, derin bir sinir. *Ben yani, öyle uzun oturamam artık bir yerde.*

Bu sarı oğlan, bir öksüz değil. Mazlum bakışlarına

tav olmuş bir Fransız karısı var, bu saatlerde yedinci uykusunda. Genç ama inatçı ve canavar. Flört zamanı, bunu Almanya'daki hapishanesine kadar 15 günde bir ziyaretler, avukat tutmalar, ortalığı ayağa kaldırmalar, damadı Strasbourg'a nakil, ve sonra dizinin dibine kadar. İstemiş, C.'yi, televizyon bitmeden çarşaflarının içine alıp onu bütün gece avutmak. Çünkü kız içkici değil, çünkü sabah işe gidiyor, gecelerden ödü kopuyor, çünkü bir anası, bir babası, tatlı geçmiş bir çocukluğu var.

Ama C., artık bir yerde oturamadığı gibi, uzun da yatamıyor. Yani, sıkıntısı basınca, vampirler saatinde, o, tek başına, üzerinde karısının ütölediği gömlekler, gaza basıp; Paris'e.

İşçi evladı. Strasbourg'da muhacirler mahallesinde büyümüş, orada engin bir kültür edinmiş. Doğduğu yerlere dönmemiş, belki var 15 sene, ama köklerini kurutmamak için Türkiye Cumhuriyeti'nin armağanı nüfus kâğıdını Fransız polisine ehliyet diye okutuyor. Ne yasalara saygı, ne adalete inanç. En büyük avukatlar gibi. Ne yaşlılara minnet ve hürmet. Hüseyin'le kararları var, 35'inden sonra hayat berbat, insanlar daha da korkak ve sefil, yaşasın en yakışıklılar, ya diri ya da ölü.

Kumar da oynuyorlar, gecede yüz bin frank kaybettikleri oluyor, Türkler'in gittiği, hiç bir kadın ökçesinin basmadığı kahvelerde. Strasbourg Saint-Denis mahallesinde ve civarlarda, böyle dehşet paralar kaybeden, sonra yere, orada, paltosuyla yatan bir sürü insan. Konfeksiyoncu, kaçakçı, lokantacı ve dudaklar uçuklatan pek çok telde uzman. Bunlar bizim kovboylar. Kadınsız değiller vallahi, ama hâlâ yaramaz. Geceye azgın boğalar gibi çıkıyorlar.

Hüseyin, yüz bin frank kaybediyor bir gecede, ki bu bir servet başlı başına, hepsini trink trink trink, kumar

borcu namus borcu, ama ödemiyor bir kuruş kira, çünkü prensipleri var. Ev sahibine kahve pişiriyorum, oturuyorum, konuşuyorum, dertleşiyorum, ama kirayı vermem, çünkü yoksa ayıp olur.

Başkaldırı edebiyatını bir yandan devirirken, elektrik faturasını, gurbette, hele Fransız ellerde, gecikmeli ödeyince uykusu kaçanlar için, Hüseyin gibileri bazen bir ferahlık kaynağı, bazen de moral törpüsü.

Onları, doğal zerafetlerini, klâsik kültürden desteksiz çılgınlıklarını, ben de kıskanıyorum. Benim cesaretsizliğim, onların büyük cesaretiyle aramızda açılmış duran uçurumu tam gördüğüm gün, fazlasıyla alta düşmemek için kendileriyle daha az görüşmeye başladım. Öyle, öyle, uzaklaştık. Ama her şeyleri net olarak aklımda. Avrupa'nın en kuzeyinden bile gelmiş dünyanın en güneyli insanların yürüdüğü gün Yılmaz'ın ardından, bir eylül günü, siyah bir uğursuz araba ve işçilerin ellerinden çıkmış portreler, bir skandal çünkü, en hakikilerin en önce gitmesi, Hüseyin'in kardeşi bu rezaleti ifade etmek için tabancayla lokantanın içinde dan dan dan, her tarafta, Yılmaz'ın acısına delikler açtı.

Son olarak duydum ki, Hüseyin ile C.'nin arası kötü. Birlikte bir kahve işletmek istiyorlardı. İki romantik, iki nihilist... Biri diğerine ufak bir kazık atmış olmalı. Bence barışırlar. Çünkü daha çok ufakken, Strasbourg'daki çocukluk yıllarında, birlikte resmi daireleri basıp mühürler çalmışlardı ve aynı hapishanelerde, reviri ziyaret uğruna mideye aynı çatal bıçakları indirmişlerdi. Anlatmaktan çok zevk duydukları bir hikâye vardı: Avukat, tutukluların mideye indirdiği çatal bıçakları mahkemede yargıçlara göstermek isteyince, hapishane müdürü olmaz demiş, devlet malı dışarıya çıkartılmaz. Bu çok komik hikâyenin her zaman, her mecliste büyük sukseesi oluyordu.

Meslektaşım B. ile bir metro durağının önünde randevumuz var. Birbirimizin yüzünü ilk kez göreceğiz. Aynı gazetede çalışıyoruz ve uzun telefon konuşmalarımızda, o sızlanmaktan zevk aldığı için, ben de kendimden dertli birini teselliden; sanıyoruz ki birbirimize bayıldık.

B., birkaç terörcü delikanlı ve nişanlılarından başka heyecanı olmayan, dili Fransız bir Avrupa başkentinde yaşıyor. Büyük dramı, kendini asıl Paris'e layık görmesi ve elâlemin «bu mükemmel çocuk acaba niçin Paris'e değil de, bir köye düşmüş» diye kafa patlattığını sanması. Bu hayali sorulara cevap vermek için, tanışma bismillahıyla anlatıyor: O sıkıcı ülkeyi nasıl isteyerek seçmiş, oraların şirin sokakları, koca binaları, iki masa dolusu ressamı; Kınalı şantör arkadaşımız Seyfi'nin sözüyle, ağır bir narkoz.

B. istiyor ki, ruhunun Fransızları'nın ne kadar denk düştüğünü cümle âlem bilsin. Keşke, anlat bakalım bana her şeyi deseydim. Birlikte rahat ederdik. Olmadı.

Telefonda kendimize uygun bir randevu yeri ararken «beni çok çabuk tanıyacaksın, koltuğumun altında bütün entelektüel insanların okuduğu Libération gazetesi olacak,» dedi. Paris'te kahve garsonlarına kadar

herkesin iddialı birer entelektüel olduğunu hesaba katarsak B.'yi sabaha kadar arayabilirdim, «yakana çiçek taksan?» diye önerdim ama, feci inatçıydı, yine gazeteyle geldi.

Birbirimizi, tahmin ettiğim gibi, çok zor, ve randevu yerimizin üç yüz metre uzağında bulduk. Beti benzi atmış, «beni nasıl tanıdın?» dedi. Memleketlim olan bir delikanlıyı tanımam büyük performans sayılmazdı ama, o, kendini memleketlimden çok bir İngiliz lordu gibi görmeye alışmış. «Şaşkınlığından tanıdım» dedim, komiklik olsun diye. Ona da gülmedi.

Bu ilk sözlü alışverişte aramıza yerleşen kırılgınlığı dağıtmak için, daha sonra ne yaptıysam, başaramadım. B. yakından da mızımız, telefon konuşmalarımızdaki kadar, ama bu sefer şikâyetleri patronumuzdan değil, benden: Gözümde hiç de eskisi kadar şirin olamıyor. Açlıktan bayılmak üzere, kendisine bulduğum otel felaket, otelciden azar işitmiş, Paris çekilir yer mi, Avrupa'daki bütün enteresan insanlar —ki belli o da bu kulüpten— Paris'e ancak hafta sonları tatile geliyorlar (şehrin yerlileri de, taşralılar doluyor diye hafta sonunu kötülerler, buyrun bakalım), yoksa burda insan ne doğru dürüst kafasını toplayabilir, ne çalışabilir, ama onun yaşadığı yerde, başka bir içedönüklük ve derinlikler var. Bir dalğış daha.

Fransız karısı istiyormuş asıl, entelektüel çıkarları açısından Paris'e taşınmak. Ama bizimki, katiyen.

Hiç umurumda olmayan bir araba teferruat; hayatımda her şeyin aslını bilen birini daha tanıdığımı seviniyorum. O da kendisini nadide bir varlık olarak görüyor, en büyük mutsuzluğu, bir sürü adamın yüzüne, ne kadar dünyadan habersiz, Avrupalılık'tan uzak ve zavallı olduklarını vurma cesaretini kendinde bulamaması.

Daha önce Maocu bir dönemi olmuş, Avrupa'da yine en enteresan insanların aynı yolda gittiği sırada. Şimdi çok değişik görüyor vaziyeti ve garip bir raslantı, ortalıkta en ilgiye layık insanlar, kendisiyle aynı yoldan dönenler.

Klasik kültürle, geç yaşta, televizyon kanalıyla tanışarak fanatik bir züppe kesilmiş, hemen, bizim memleketten adam çıkmayacağına karar vermişti. Biraz gözü açılan her budalanın verdiği ilk karar nedense hep budur. Bunları gördükçe, memleketten adam çıkmayacağına insanın zaman zaman inanası geliyor.

Artık değil köylülere inanmak, Maocu dönemindeki gibi, köylü beyinlerinin bir kayısı çekirdeğinden daha büyük olduğuna bile aklı yatmıyor, çünkü siyasi dönüşünü yaparken yarım yapmamış. İlet oluyor o şalvarlı ve yirmi yılda hâlâ doğru düzgün merde alors ve oh la la demeyi öğrenememiş dağlı sürüsüne. Bu adamlar ne Libération okur, ne David Bowie'yi bilir, televizyondaki ince bir şakadan anlamaz. Buralarda doğup büyümüş çocukları da, dağlıyla Merihli arası şeyler. Kömür saçlarına renkli punk spreyleri sıktıklarında, sanki korku filmlelerinden fırlamışlar. Kulakta walkman, ne dinliyorlar? Ferdi'ler, Orhan'lar, Tatlıses'ler ve çok daha beterleri, dördüncü beşinci sınıfları, Almanya'da, orda burda plak dolduranlar. Hilkat garibeleri sürüsü. İnatçı ve kapalı. Diskoteklerde rezalet bombaları, esrara bulaşmış, polislerle, gangesterlerle, orospularla, terörcülerle yüz göz olmuş, dayı bozuntuları.

B., ekose çoraplarıyla onlardan kolayca ayırdedilebiliyordu allahıtan. Kim onun kadar Batı dünyasına ayak uydurmuş, Fransızca'yı çatlatacak konuşmakta, onun kadar gavur kızla yatmış! Ötekiler, diğer meslektaşlarımız, o sonradan görmüşler mi? Evlerinde hâlâ

kabak dolması pişiyor ve kurbağa bacağından ödleri kopuyor. Hele benim çok esprili bulduğunu, Türkçe'yi daha tam sökmemiş, yarı Arap, yarı Kürt Mustafa. Sanıyor ki, saçma sapan Diyarbakır şakalarıyla idare edilir.

Yolumuzun üstündeki ilk Çin lokantasının önünde, B.'ye «Girelim istersen», dedim. Sıkılırsak, tahta çubuklarla ve geleneklerin gerektirdiği merasimle daha kolay oyalanırız diye. İtiraz etmedi.

Pilavlara sıra gelmeden, B.'nin bir deha olduğunu öğrenmiştim. Pilavlarda, karısının da adını biliyordum. O da büyük meziyetlerle donatılmış bir kadın. Yüksek düzey sekreterliğinin yanı sıra piyano çalıyor, yazı yazıyor ve ikisi bir arada, ender görülen zerafette bir çift.

B., benden önemli bir gerçeği de esirgemeyecek. O gazeteciliği, zevkten değil, geçinmek için yapıyor. Ama bu işi parmaklarının ucuyla tutarken bile herkesten etkileyici. Hem, hakikati mi istiyorum, süper oluşundan değil, diğerlerinin koca birer sıfır oluşundan. Böyle.

Ama, mesleği fena küçümsese de, bir gün Türkiye'de Libération gibi zeki bir gazete çıkartmayı göze alacak. Birkaç kişi var, yanına çağırabileceği, fazla değil. Kafası işler, kendisi gibi eskiden Maocu olup bugün köylü beyinlerini kayısı çekirdeği kadar küçük gören. O bir avuç adamla, millete dünyanın kaç bucak olduğunu anlatacaklar. Sovyetler Birliği'nde insan hakları nasıl çiğneniyor, Afganistan ve Polonya dramı; bizi en yakından ilgilendiren sorunlar. Her şeye çok alaylı gözlüklerle bakacaklar. Onlar müjdeleyecek bize: ne giymeliyiz, ne okumalıyız, modalar, geçmiş olsun'lar ve bir daha sefereler. Tek sorun, bu zekâ seviyesini takdir edecek okur sayısı. Yetersiz de laf mı, doğmamış daha. Al başına yeni bir dert.

B., kendinde bir romancı tamperamanı da görüyor ve önümüzdeki yıllarda, asıl istediği, hepimiz gibi, kitap

yazmak. Tatlılarda, edebiyat kültürünün televizyon kültürü kadar engin olmadığı anlaşıldı, olsun, kafası bir sürü fikirlerle dolu, bütün bunlar bir gün şelale gibi fışkıracak.

Ertesi gün, birlikte izleyeceğimiz Bakanlar Toplantısı kulislerinde, bir gece önceki yemekte iyi not almadığımı anladım. İyi bir Libération okuru gibi, bıkkın, mesafeli kalacağıma, yarı Arap, yarı Kürt Mustafa'nın şakalarına bayıldığımı, övdüğü iki ressama da hiç bayılmadığımı gizleyememiştim.

Orda, bütün uluslararası dışişleri sosyetesı, basın, televizyon, polisler, sekreterler. Bakanlar etrafında el pençe divan elçiler, herkesin yağ çektiğı Amerikalılar. Bizim Türkler. Dışarda 150 franga içemeyeceğimiz şarapları öğleyin bedavaya içiyoruz.

B., beni kimseyle tanıştırmıyor. Yüzüme bakmama gayreti ve bu ayı halleriyle, «Paris muhabirimiz, ilgilenmeye değmez» dediğini ben de anlıyorum. Rahatlasın diye «Sen bu işlerin ustasısn, senden öğreneceğim» diyorum. Domuz gibi kıskanç, bu alttan almalarım da işe yaramıyor.

Toplantı çıkışı, bana hiç bakmadan, bir soluk, teleks odasına. Önümden koşar adım, bütün meselenin içyüzünü anlamış halleriyle. Kıvırcık başı iki elinin arasında, teleksin önünde ilhamın yoklamasını bekliyor. Sonra merkeze çarşaf gibi raporlar... Orda, onu kollayan eski bir arkadaşı var. Hiç üşenmeden, bunun, bir gün önceki Le Monde'un yorumlarıyla dolu arak notlarına ille bir yer buluyor.

Gazeteciliğı çok küçümseyen B.'nin bu işi böyle canla başla yüklenmesine hayran kalıyorum. O çalışırken, ben, şakalarından çok hoşlandığım diğer Türk gazetecilerle sohbetteyim.

Bu iki gün içinde, bana hiç iş düşmedi. Bazen B. teleksteyken, kendisini terkedilmiş hissetmesin diye, arkasındaki iskemleye oturup, hatlar boşalana kadar ona moral veriyorum. İyi ediyorum; morali çabuk bozulan biri. Hep, ağlamaklı ve içimizde en entelektüel o olduğunu haykırmak isteyen bir yüzle dolaşıyor. Sonunda, bütün bu numaraları çekerken, odadan odaya taşıdığı ufak teybi kaybetti. Beni doğrudan suçlamadı ama, gözlerinden, kendisine büyü yaptım sandığını anladım. Çok yanılıyor sayılmazdı.

Türk gazeteciler arasında en sevdiğim Mustafa. Bizler gibi genç ama, onda, hepimizin blucinine ve ayakkabısına yapışmış, yabancı okul mezunlarının vasat tikleri görülüyor. Arkaya doğru taranmış simsiyah güneyli saçları var. Parlak kumaştan takım elbiseleri içinde her zaman çok şık, rengi B.'ninki gibi limon sarısı değil, güler yüzlü, her zaman iyi uyumuş, bir gece önce otel odasında telefaksız yazısını ve fotoğraflarını geçmiş, sonra güzel lokantalar ve kadınlar keşfetmiş. Çok da mızıkçı, ve sanırım bütün bunları, biraz, allame gazetecileri çatlatmak için anlatıyor.

Gazetesi ondan, Türk okurunu dünyanın gidişatı hakkında aydınlatacak Le Monde'dan araklama yorumlar beklemiyordu. Yoksa o da herkes kadar tercüme yapmasını biliyor tabii. Diğer gazeteciler, monoton cümleler arasında büyük sonuçlara gebe sözcükleri bulmak için kafa patlatırken, o, Elysée Sarayı'ndaki sekreterleri çöllü prens cilveleri, inci dişleriyle tavlayıp, ziyafet resimleri çekmeye koşuyor. Mitterrand kimi sağına, kimi soluna almış, bizim bakan kimin yanındaymış, onun gazetesinde. Ertesi sabah, herkes hasetten mosmor.

Yardımsever bir çocuk Mustafa, cömertlik krizinde artık bayatlamış bütün haberleri tek tek köşeye çektiği meslektaşlarına dağıtıyor.

Patron acaba yazımı gördü mü, gördüyse nereye kadar okudu, haber mi atladım, bu ay param gelecek mi, yerime başka birini tayin söz konusu mu gibi dertlerle kendini yiyip bitiren, iğne ipliğe dönmüş, sinir küpü dış muhabirler arasında, iştahı, şakaları, hiç sarsılmayan morali ve bozulmayan saçlarıyla, Mustafa bir bey. Hele B., onun yanında çok sümüklü kalıyor.

Kültürün de B.'leri var. Tabii B.'den daha okumuş. Hatta, millet içerken biz okuyoruz gibi, zaten suçluluğa meyilli alkolikleri perişan eden söylentiler yayarlar.

İyimser mizaçlarıyla, meselâ Kafka mı okudular, kendilerini hemen, karafatma gibi değil, Kafka'nın kendisi gibi görürler, çünkü en iyi edebiyat bile kimseyi olduğundan daha alçakgönüllü ve daha zeki yapamaz.

Yakın dostları mezarlıklar ve ansiklopedilerden seçmedir. Breton, Sartre, Barthes, Marquis de Sade, vesaire. Yazılarında onlarla muhabbetleşirler, atışırılar, onlardan hayali cevaplar, haklısınızlar, ne güzel düşündünüzler alırlar.

Kültürel hayatlarının dramı, lanetli bir büyük şairliğe soyunurken, bir yandan da her şeyi düzeltecek fikirlere sahip bir allame, bir doğrucu mahmut, sosyolog, filozof olmaktan vazgeçmemeleridir. Günahkâr mı olsam, bilge mi olsam diyerek kendi kendilerini kahrederler, bu arada bir ömür geçip gider.

Allaha şükür, her neslin piyangosuna böyle numaralar çıkar. Tek tük üslup farklarıyla, gençleri ve yaşlıları birbirlerine benzer. Bir soydur çünkü bunlar. En uyanıkları çok zengin bile olur, ama arkadaşları Rimbaud gibi şiiri bırakarak değil, şiiri bile bırakmadan. Kendileri hakkında ilgi çekici yargı ve ifadeleri vardır: yaramazım, çok tehlikeliyim ve galiba şahaneyim.

Çoğu, gençliklerinde Avrupa'da bulunur, mangalda kül bırakmamak enerjisiyle memlekete döndüklerinde, dışarda kulaklarına çarpmış her gürültüyle milletin beynini oyarlar ve böylece ad/san edinirler. Bizim oralarda «siz de adam mısınız» diyenleri bir yerlere yükseltmek adettir.

Zanaatkâr yönleri vardır. Kitap okurken, ellerinde defter kalem. Sonra, bu defterlere çektikleri mühim cümleleri kendi yazdıklarına dökerler ve zamanla, bütün bu incileri yumurtlamış kadar olurlar.

Arasıra, herkesi yerine oturtmak üzere ideal aydın robot portresi çizerler, hiç kimseye benzemeyen. Böyle zamanlarda hatırlamazlar, aydınlığı değil, karanlığı arayan lanetli şair olma iddialarını.

Komünizme fena halde karşıdırlar, özgürlükleri kısıtladığı için. Afganistan'ı ve Polonya'yı dert edinirler, tamamen Batılı sayılmak için, yabancı mecmualardaki çok kafa yormaya alışık meşgul adamlar gibi giyinirler, onların müziklerini dinlerler, her şey burada da tıpkı oradaki gibidir; enflasyon, işçi hakları, suların ve elektriğin kesilmesi hariç.

Bizdeki yoksulları kıro, kalabalık halde hapishaneye girerek kira sorunlarını kökten çözmüş deli gençleri de gerzek bulurlar, hayatlarını yaktıkları için. Ve cahil. Ama Jean Genet'yi ve Georges Bataille'ı severler. Sefalet, ancak edebiyat ve hatta yabancılarının edebiyatı haline gelince onlara dokunur.

Bunlara bulaşmak hayırlı olmaz. Çünkü sağlam dayanakları vardır. Paraları, yoksa babaları. Güç ve fiyaka. Çok şey. Sahip olamayacakları ve hırsıyla istedikleri, sadece, küçük bir kıvılcım.

Bunlardan da Batı'yı çok dinledik. Gerektiğinden çok fazla. Babalardan ve oğullardan. Dışarda her şeyi beğenirler, çocuk gibi. İçerde hiçbir şeyi.

Parisli berduşlar, sabah brifinglerinde, metroda, bir gece önce çıkarılmış rezaletlerin anısıyla ezilmiş, bütün geceler gibi. Gözleri yerlerde, sesleri yerlerde. Yolcuların bıraktığı gazeteleri okuyup, sağlık durumlarının mukayesesini, duraktan durağa kabaran son söylentilerin değiş tokuşunu yapıyorlar.

Bu toparlanma saatlerinde, yarı komadakiler hariç, banka müdürleri kadar züppe ve canları sıkkın. Henüz böyle ayıkken, koşuşturan kullara dönüp fare gibi bakmıyorlar. Geçenlere peygamber sözcükleriyle sataşmaları, açık avuçlarını birer seks organı gibi uzatmaları, appetif saatinde...

Birkaçına gündüz süpermarketlerde rastlıyorum. Gün ışıyla barışmayan yoksulların ve günahkarların hassaslığıyla, yer üstünde libero dolaşıyorlar. Süpermarketlerdeki bolluk içinde, her zamankinden daha yoksullar. Aldıkları, ucuz şarap. Mantarsız, kapağı plastik, mide delmek üzere İspanya'daki Pireneler'den gelmiş.

Hayatın kaprisli, ölümün sürprizli olduğunu bilenlerin alçakgönüllülüğüyle, alışverişleri günlük. Şarap şişesinin yanında bisküvit kutusu, peynir, iki portakal, bir konserve. Kasanın önünde, herkes gibi sıradalar. Tek şişelerini göğüslerine bastırırken, önlerinde, pazulu genç kadınlar, nükleer savaş kaygısıyla doldurulmuş arabalarını boşaltmaya başlıyorlar. Gırtlak literatürü: onar onar meyveli yoğurtlar, sade yoğurtlar, rejim yoğurtları, keçiden ve inekten çiçek çeşidini aşan peynir çeşidi, üzüm çekirdeği yağları, mısır özü yağları, zeytinyağının

ilk rafinesi, kansere karşı en makbulu, çileğe ve makarnaya beyaz krema, ton kutuları, sardalya kutuları, bekar günler için; portakal, kayısı, armut, ananas ve kiwi suları, karşısındakini yerine oturtma enerjisi veren muzlar, kanser kaçtıran rendelenmiş çiğ pancarlar, laf altında kalmama gücü için, C Vitamini deposu maydanoz demetleri, ayıklanmış ıspanak, naylon içinde, dondurulmuş cüce lahanalar, çorbalık sebze, pahalı sarmısak, ve hepsinden pahalı dereotu, kıvırcık salata yaprakları, tane tane soyulmuş, temizlenmiş pırasa, rendelenmiş havuç, balık, karides, en doğal beslenen tavukların yumurtaları, İtalyan makarnaları, sarı, yeşil, turuncu, fettucini, tagliatelle, salataların üstüne proteinli ve B Vitaminli bira mayası, mukavva kutularda sütler, tam yağlı, yarı yağlı, çocuklara karamela, karambar, çukulata, on ikisi birlik Hollywood çikleti paketleri —burda çünkü berduşlar dışında herkes Amerikan hayranı— Senegal'den avokadolar; İspanya'dan, Fildişi'nden, Fas'tan mandalina ve başka turunçlar, dünyanın en saf kıyılarından en kurnaz şehirlere taşınan dört mevsim malları. Kışın ortasında çilek, patlıcan, midye, pavurya... Yerli malı salam, kan sucuğu, domuz yağları, kaz ciğerleri, barsak konservesi.

Berduşlar, yürüyen gardroplar. Üstüste giydikleri kazakları, el örgüsü şapkalı, çok uzun paltoları ve atkılılarıyla, bütün modaların dışında ve biraz önünde. Kırmızı parmaklarının ucunda bir naylon torba, içinde hayatlarının trafik işaretleri. Birkaçından keskin bir koku yayılıyor, ama hepsinden değil. Bazıları, tıpkı barlarda sabaha karşı rastlanan varlıklı serseriler.

Metro banklarında yatarken, baygın, onlar da şefkatsiz yaşayamayan herkes gibi çüklerini tutmakta ve hatta banklarda, Pireneler şarabı kokan kadınlarla cilde.

Bunlar saçlarını kendileri kesen, yaşlıyken de çocuk gözlü, üç hırkalı kadınlar. Dünyadaki kadınlar arasında en beceriksizler, fırtınalarda devrilmiş yelkenliler. Bacakları, kabuk tutmuş kırmızı karaciğer çıbanlarıyla kaplı. Ayaklarında, insanda merak uyandıran İsveç saboları, seksi sarı ayakkabılar, kokteyl topukları. Isıtmadıkları konserve kutularının içinden, bezelye ve havuç parçalarını elleriyle çıkartıp yiyorlar.

Hepsi, müzik seti, şarap kadehleri, ev kirası, çamaşır yıkama, kuru temizleme, elektrik faturası ve traş olmaların üzerinden uzun atlama şampiyonları. Karaciğerleri paspas, dişleri çökük, bankların üzerinde, naylon torbaları başlarının altında yastık, gözlüklerini takarak, kitap okuyorlar. Ayağa kalktıklarında, milletten, rahatın ve korkaklığın haracını keser gibi para istiyorlar.

Metrodaki berduş olmayan öteki dilenciler, memurdakikliğiyle iş başında, duvara yaslanmış, ellerini uzatırken gözler ayakkabı hizasında, hâlâ bu sosyal taklayı nasıl attığına şaşmakta.

Büyük acımayı uyandıran, ne bunlar ne ötekiler, yere tebeşirle çizdikleri imdat işaretleri üzerine yığılmış esrarkeş harabeler grubu. Bu, demir banka kasaları kadar açılmaz, biraz etten ve çok kemikten kutular sarısmakta, metro yolcularını. Kapitalist dünyanın en kara incisi, sınıf farklarına en duyarsız felaketin, demokratik yalnızlığın büyükelçileri. Bozuk paraları onlara döküyorlar, cüzdanları merasimle çıkartarak.

Müzisyenler başka. République durağında, tombul bir sarışın var, portatif taburesi üzerinde arp çalıyor, kimsenin daha önce duymadığı acaip şarkılar. Ara sıra, duraklar arası dünya turunda. ROME-STALINGRAD-PLACE D'ITALIE. 45'inde, yani o civarda, çocuk şampuanıyla yıkamadığı çok belli olan saçları, omuzlarıyla alnında. O kadar demode ki, büyük kalabalıkların son

rüzgâra göre giyindiği kentlerde çok sırtan, yoksul, ama dişiliğinden vazgeçmemiş bütün diğer inatçı kadınları hatırlatıyor.

Sonra, Karalar. İnce örgülerinin ucunda boncuklar sallanıyor ve tamtama başladıkları zaman beyazlar da hakbilirlik göstermek için kabul ediyorlar ki en iyi müzikçiler siyahlardan çıkıyor.

Bazen, yanlarında sarı kızlar, dedikodulara göre de çok iyi tokmakçılar.

Benim uzun süre favorim, Franklin Roosevelt durağında, koridorun öbür ucundan ayırdedilen, siyah gözlük, ekose ceket, Ray Charles'a benzeyen saksafoncu. Kendisini görmeden, bu duraktan bıkmadığını anlıyorum. Başka müzisyenlerin bir konser salonunu diğerlerine tercih etmesi gibi, o da, Franklin Roosevelt durağındaki koridorlarda, yankının en iyi olduğu köşeyi seçti.

Çocukluğumda rahibeler, bizim için en iyisini en iyi kendileri bilir sanıyorlardı ve kaderimizi onlar yazmak istediler.

Çok sonra, Paris'te anladım, bu adetler sadece onların değil. Frenklerin çoğu, en sosyalistlerine kadar, hatta özellikle onlar, kirasını hayatla boğuşarak ödedikleri apartman dairesinde, alemin geri kalan kısmını bir şekle sokmak için can atıyorlar. Kafalar bir sürü planla dolu. Hepsinde, dünya derdinin hesabı kendilerine verilmeliymiş gibi bir kuruntu, anaokulundan beri.

Mesela, diyelim ki, arkadaşım Roberto gibi Şilili'siniz. Hasbı hale giriş olarak, sorarlar : hapiste ne kadar yattınız, siz yatmadınızsa yakınlarınız; mülteci misiniz, metro durağınız hangisi, Şili'ye dönerseniz sizi nasıl bir ceza ve ne tip işkenceler bekliyor? Rutinden bir sorgulama.

Roberto gibi, ille Fransız dostlar istiyorsanız, evet, dersiniz, memlekete dört yıl yattım, sadece ben değil, yakınlarım da, dostlarımdan birinin parmaklarını kırdılar, bir başka dostum Neruda'yı tanıdı, onun öldüğü gün, biliyorsunuz, bütün ülke yasa büründü. Burada mülteciyim ve dönersem, iki bacağıma birbirinden ayı-

rırlar, diktaya karşı tavır koymuşum, ama attention, komünist değilim, eğer değilse moda, bir doktora tezi hazırlıyorum, durumlar düzelince vınlayacağım, Fransız'ın ekmeğinde gözüm yok; işte, Şili'de direniş hareketi şu kadar büyük kola, şu kadar küçük dala ayrılmaktadır, ne yazık ki bunlar her zaman tek ses tek vücut değildir, yoksa ne iyi olurdu, bize de gün doğardı.

Ayrılık saatinde, telefon numaralarının alışverişi, çok yakında kavuşmak vaadleri. Siz, Fransız ahpaplar edinmenin sarhoşluğu ve gördüğünüz ilginin cesaretiyle, birkaç gün sonra, haydi telefona...

Önce, kim olduğunuzu çıkartmakta tekleme. Hangi Roberto bu? Ben Şilili Roberto, geçen hafta, fişmekanların evinde... Hafıza artık karşıda berrak. Ötmüş bülbül, aile ve memleket sırları vermiş Roberto. Doktora yaptığınız, hapis yıllarınız, hücre komşularınız... Nasılsınız Roberto, öyleyse? Dostları hemen sıkboğaz etmemeye gayretli, kibarca dersiniz ki, çok iyiyim hamdolsun. *Siz de iyi misiniz?* Bu bir hatadır ve niye hata olduğunu çok yakından anlarsınız.

Adet yerini bulsun istediniz ama, artık gelen şikayet selini durduramayacaksınız. Karşı taraf iyi değil, katiyen. Büyük kentin hızı mızı, o zamansızlık, buhar olan hafta, işteki dert, evdeki dert, otomobildeki arıza, tuzaklar, kıskançlıklar, davet bombardımanı, ahalinin terbiyesizliği, sokaktaki bin türlü huysuzluk, sinema kuyruğundaki soğuk savaşlar, siz tabii, ne kadar şanslı, bir yabancı, geçici bir konuk, acılar içinde bile neşeli, hâlâ heyecanları kalmış bir dünyaya ait, ordan gelme ve hazır, oraya dönmeye...

Bu arada, zaten kimsenin aldırış etmediği, bir takım beyhude sesler çıkartıyorsunuz. Millet bu kadar meşgul

ken telefon edecek vakti bulduğunuz için kendinizi bir haylaz, bir şekfat dilencisi gibi görmeye başlamaktasınız.

Bravo size Roberto ki aradınız, doğrusu nasıl aklınıza geldi, biz de konuştuk, o çocuk ne hoştu falan, yine arayın hiç çekinmeden, görüşeceğiz, görüşeceğiz, görüşeceğiz.

Bonsuarlaşma. Ve paydos, bir daha, çılgınca meşgul Fransız arkadaşları rahatsız edip, onları kazandım sandığınız anda kaybetmeye.

Roberto, Fransızlarla yakın ilişkiye girmeyi bir kere daha aklına koyduğunda, artık pişmişti ve hapishane anıları, Şili tarihinin kısa özetiyle oyalamayı başardığı, dünyanın en demokratik ülkesinde yaşadıklarına bir kere daha ikna ettiği kişilerin, eline, içkinin herkesi en hesapsız hale getirdiği saatte tutuşturdukları telefon numarasını çevirdiğinde, teklif bekleyen bir gelin adayı gibi davranmamıştı.

Bu gözü çok açılmış, sürat dolu dünyada, ancak ataklıkla bir yere varılacağını nihayet kapmış olarak, hangi Roberto bu, hatırlamıyorum, yok hatırlıyorum, nasılsınız, biz berbat vesaire faslını ezilmeden atlatıp, modern ve kedersiz bir sesle demişti ki, sizi ve karınızı yemeğe davet etmek istiyorum, hangi gece boşsunuz?

Önce hayret. Hemen evet yok. Ama hemen hayır da yok. Pıs pıs konuşmalar. Ajanda sayfaları karıştırılıyor, çünkü burada herkes biraz doktor. İşte beyaz bir yer, unutulmuş bir gece bulunuyor, onu Roberto'ya ayıracılar. Bay bay o zaman, Çarşamba'ya, görüşeceğiz, ne iyi.

Roberto, fiyakalar tam olsun diye, tanışmalarına vesile ahpaplarını da çağırdı. Baktı ev ufak, Latin Ameri-

kalı bir senyöre yakışan, hepsini lokantaya götürmekti bu durumda.

Kahvede buluştular. Orda bizimki, gayet şık giymiş, tezgahta, sarı bir mendil ceketinin üst cebinden şarmakta, ayakkabılar ayna; neşeli, kafayı heyecandan güzelce cilalamış. Herkese aperetifler ısmarlama. Bordeaux'lar, beyaz Sauvignon'lar...

Misafirlerin arabaları var, Roberto'nun havası, hep birlikte o arabalarda, Paris sokaklarından gazlayarak lokantaya dayanıyorlar.

Şili konusu, tazeliğini artık yitirdiği için açılmıyor. Sıra başka memleketlerde. Tatilde en uzağa gidenler en çok konuşuyor ve Ağustos ayını Paris'in göbeğinde geçiren Roberto'ya pek laf yok. Onun, sohbe ufak katkıları var, gezilen ülkeler arasında bildikleri çıkınca. Ama asıl istediği, malzemeyi ortaya sermek, görsünler diye, nasıl buraya sığınmış bir zavallı değil, nasıl ilginin en birinci sınıfına layık. İsteddiği, annesinin, kızkardeşinin adı sorulsun, çocukluk anıları ve başka şeyler, eşitlere nasıl soruluyorsa, kaç şişe içebilirsin bir gecede, ertesi gün alka seltzer mi alırsın, yoksa başka şey mi, çivin çivini söker mi? Kimse böyle şeyler sormuyor. Yiyorlar. Giriş, çıkış. İçiyorlar, en sonunda kahve ve yanında konyak ya da armut likörlerine kadar. Roberto her şeyle ilgili, sanki, aşçı, garson ve dükkânın sahibi. Dinleyen de. Hepsinin işteki ve hayattaki büyük düşmanlarını, adlarıyla, adetleriyle. Bütün bu berbat düşmanlara karşı o da savaş açarak, durup dururken, taktikler, ortaya atıyor.

Yeni ahpaplarıyla arasındaki benzerliklere dikkat çekmek için, kendisine hazırlanmış eski komploları belleginin çekmecelerinden çıkarırken, garson, masadaki

bütün hesabı ödeyecek tek enayinin Roberto olduğunu, gece boyunca gösterdiği gayretten anlamış olarak, önüne pusulayı sürüyor.

Roberto, anlattığı hikâyenin hızını düşürmemiş —Latin Amerikalı bir beyefendi— ve cebinde bekleyen tomarı pusulanın içine yatırmış, olduğu gibi.

Kapıda kadınlar, onu, aralarına aldıkları yeni bir dost sayıp yanaklarından öpüyorlar. Ertesi gün, coşkulu alkol bulutlarından sıyrılıp baş ağrılarını kovacak Alka Seltzer'leri eriterek içtikten sonra, televizyona karşı peşpeşe Amerikan dizileriyle afyonlanmıştı, tahlilleri biraz ertelemek ve bu arada kuvvetlenmek için. Columbo, Starsky ve Hutch, Heart to Heart, Love Boat. Sonra, bakalım elde ne var. Meselâ doğru mu, yoksa hayal mi; bir şeyi iki kere, üç kere sordum da gene kimse cevap vermedi. Kahvedeki aperetifleri niçin ben ödedim yani? Lokantadan sonra dememeli miydim, devam edelim. Kim dedi, bitkiniz, doğrusu artık dağılalım. O hızlı teşekkürler, nasıl uçup gittiler. Nerde o fevkalade gece? Felaket bunlar. Her şeyi birkaç saate sığdırmak istemedeki acelesi, kişiliğinin müthiş yanlarını sergileme gayreti, birleşme, onun olmayan yerlere sızma, oralarda kaybolma hırsındaki zavallılık. Hiç tanımadığı insanların günlük sefaletlerine dalışı, onlara verdiği aşırı önem, düşmanlarını kendi düşmanları saymak, yani yakışıyor mu. Bu berbat şefkat taarruzu, herkesin yemeğini ödemek, bir oturuşta kendini anlatmak için can atmak, ilk karşılaşmalarından beri sınava girmiş öğrenci, ve bir bülbül. Şili'de muhalefet kaç büyük kola kaç küçük dala ayrılıyor, bunlar niye tek ağızla konuşmuyor; bir casus, hem de parasız çalışan bir casus.

Duruma en hakim olması gereken anda. Hakim, değil mi, madem ödeyen o, içkileri ısmarlarken, hesap is-

terken, isterken ki, aman aman, fevkalade bir gece geçirilsin.

Çırpınışı, Şili'yi anlatırken, demek isterken, ne çektim, neler çektik ama biz de uygar, kültürlü ve ilginçiz, şimdi hep, cennetin anahtarlarını ellerinde tutanlara hesap versek de. İsterken ki özür dilensin, bütün aşağılamalar, hor görmeler, yanlış değerlendirmeler için. Ama asıl, konyaktan sonra, karşıdakinin suratını patlatmak.

İstanbul'lu Ç., bir Halkla İlişkiler profesörü. Zengin ve mevkiili bilinen kişilerde cazip, diğerlerinde vasat bulunan bir yüzü, kısa saçları, sakalı, patlıcan bir burnu, çağa tanıklık ettiklerini ima eden gözleri ve onların kenarında, hanım kızlara babalarını hatırlatan çizgileri var. Üstüne şetlandlar ve deri ceketler, kışın şık palto-lar giyiyor.

Şımartılmış çocukların acelesiyle erken evlenmiş, aynı aceleyle boşanmış. Bu ilk patırtılı evliliğinden miras, şimdi Amerika'da okuyan bir oğlu var : kazık gibi bir boy, kayık gibi ayakkabılar... Oğlan, yıllardan beri gide gele, diploma yerine kendisinden tembel ve hatta bazen daha uzun kızlar getiriyor. Bu genç irisinin anası, duluşu artık daha kolay sandığı Güney'de yaşıyor. Cin toniğe çok düşkünmüş diyorlar, normalin de üstünde, ve o, bu zaafın kaynağına işaret etmek ister gibi, herkese, eski kocasının nasıl bir sümük olduğunu anlatıyor.

Ama Ç., ikinci evliliğinden memnun. Yeni karısıyla, uslulukla ve kibarlıkla solda, birlikte sinema ve tiyatro prömiyerlerine giden, her davete cevap vermeyen, herkesi eve çağırmayan bir karı-koca oldular. Bütün gerçek zenginler gibi, az harcıyorlar.

Paris'e geçen yılın başında geldiler. Ç.'nin karısını İstanbul'da tokatlayan ani hastalık, ani hastalıkların herkeste yarattığı etkiyle onları da şaşkına çevirmiş, fiyakalarını törpülemişti. Tabii eski huy gene dört nala geri gelecekti ama, bir süre sonra...

Paris'i beğeniyorlar, oralarda bulunmuşlar, bir ay, iki ay, iki yıl, birkaç hafta... Fransızca konuşuyorlar, pikaplarının üzerinde Fransızca plaklar bırakmışlar, bu şarkılardan ezbere birkaç kuple muhafaza ediyorlar dillerinin ucunda. Kahve, kitap, sokak, mağaza, lokanta adları biliyorlar. Eski garson adları bile.

Kiraladıkları möbleli evde, Ç.'nin keyfi berbat değil. Hayatındaki bu beklenmedik değişikliği bir oyala-ma olarak yaşamaya hevesli. Artık belli ki, karısının rahatsızlığı, kronik olsa da götürücü kabul edilmiyor. Belli olan başka şeyler de var. Mesela bir dahi olmaya-cağı, bu yaştan sonra, ne de daha kudretli. Ama, bu ke-sinleşmiş inançların getirdiği ufak ekşilik dışında, baş-ka ne büyük derdi var ki? Oğlu biraz budala, oldukça da havyarcı ve hazırlopçu, ama şükür, ne ibne ne es-rarkeş, ki öyle de olabilirdi.

Sayısını bazen şaşırarak kadar kadın tanımış, en çok beğendikleri ile evlenememiş olsa da. Belleği, hâlâ, yeni tanıştığı kızlara kısa bir Apollinaire çevirisi oku-yacak kadar sağlam ve eski karısı, cazgırlığı sayesinde, onda en ufak suçluluk duygusu bırakmamış. Geriye ne kalıyor? Boşluk korkusu, ölüm korkusu : herkesi bir-den, fark gözetmeden kemiren demokratik parazitler...

Evlerimiz yakındı, sık aralıklarla görüşmeye başla-mıştık. Etrafına topladığı Türkler arasında hizipler ya-ratmayı başarıyor spor olsun diye, ki bu zaten hiç de zor değil. Gettoluların aşırı duyarlılığı ve tikleri her-keste fazlasıyla gelişmiş... Bu tür muzipliklerdeki suç ortaklığımız, bizi gün geçtikçe yakınlaştırıyordu. Paris'te geçirdikleri kısa süre içinde, Ç.'nin bir nevi sırdaşı ol-muştum. Buradaki birkaç Fransız tanıdık ve dostunu aramak için, önce karısının sağlık durumunun netleş-mesini bekliyordu. En fazla görmek istediği kişi de, dört yıldır bir araya gelmedikleri eski ahpabı François'ydı.

François. Engin bir kültür. Şaraplara çok duyarlı birinci sınıf bir damak. Av etine meraklı. 19. yüzyıl sanatına da. O ülkesinde hiç burjuva olmadığına inanan Türkler'in özel vurgusuyla, «Tam bir burjuva» diyordu, François'dan konuşurken. Tam bir burjuva olmanın 19. yüzyıl sanatına merak duymak ve şaraptan anlamak gibi masum zevklerle sınırlı kalmadığını, yakında birlikte öğrenecektik.

François da karısından ayrıydı, ama boşanma zahmetine katlanmadan. Üniversite'de hocaydı ve Ç.'nin iddiasına göre, kız öğrencileri, kendisiyle yatmak için hâlâ sıraya giriyorlardı. Her neyse, François hakkında başka neler biliyordum? Yemekten sonra puro içtiğini, tek bir puro, o kadar: yoksul ülke aydınları gibi bir Beykoz vapuru bacası değildi. Karısına kibar bir banka müdürü gibi mesafeli davranıyormuş, en büyük krizlerde bile, yüz göz olmadan, sadece olduğu yerde sarararak. Ç. en çok buna hayrandı, ta ki banka müdürü numarası kendisine de çekilinceye kadar.

Ç., François'yı ilk, yaklaşık yirmi yıl önce, İrlanda'da bir seminerde görmüş ve hemen farketmiş. Bütün hocalar arasında en havalı ve bu üç günlük seminere genç bir sekreterle gelmeye cesaret eden bir tek o olduğu için. O zaman ikisi de filinta. Göbeksiz ve çok saçlı.

İrlanda'daki seminerde, François da, hava basmak rekorunu kendisinden sonra kıranın bir Türk olmasına şaşırmıştır. Böylece, birbirini şaşırtta şaşırtta, ertesi gün sortlarını giyip karşılıklı tenis de oynayarak, dostluğa doğru ilk adımı atmışlar.

Bütün diğer taşralı ve birbirinden utangaç, birbirinden kötü giyinen sosyologları atlatarak birlikte yemeğe gidiyorlardı, Ç. de bunun üzerine François'yı Türkiye'ye davet etti.

Daha sonraki yıllarda, arkadaşlıkları ilerledikçe, o kadar anlaşıyor olmuşlardı ki, bazı yazlar, birkaç günlüğüne denize çıktıklarında, ikisi yalnız, karılarından metreslerinden ve daha birkaç şeyden kaçarak, sadece beyni boşaltılıp akümülatörü doldurmak üzere, bir kap-
tan ve birkaç kitapla, yanyana, hiç konuşmadan dururlarmış; ki buna, Fransızlar'ın genel gevezeliğini düşündükçe, benim de ağzım açık kalıyordu.

Bazen François bir flörtüyle geliyormuş, o zaman yine denize, hep birlikte, ama bu sefer biraz daha fazla konuşarak... François, ilk enfarktüsünden sonra, yazları sadece İtalya'ya gitmeye başlamış ve en son, dört yıl önce Kasım ayında, Madrit'te bir seminerde görüşmüşler.

Ç., Paris'te karısıyla ilgili sıkıntıları biraz azalınca eski arkadaşını aradı; üniversiteye yakın bir küçük lokantada öğle yemeği için randevulaştılar. Bir akşam yemeğini, itiraflar ve sızlanışlarla dolu bir dertleşme seansını fazlasıyla tercih ederdi Ç., ama, telefonda François, *artık geç yatmamaya dikkat ediyorum* demiş.

İşte dört yıllık bir aralıktan sonra, o *pötirestoranda*, karşı karşıya oturduklarında, François, ayrı yaşayıp boşanmadığı karısına her zaman çektiği banka müdürü numarasını, galiba, ilk kez olarak Ç.'ye de çekmiş. Ç. buna çok sonra karar verdi, çünkü başta, havası bol bir eski Osmanlı olarak, hiçbir şeyi üstüne kondurmuyordu.

O kısa öğle yemeğinden sonra, bir öğle yemeği ne kadar uzayabilir, araya birkaç hafta girdi ve Ç., eski arkadaşını yine üniversiteden arayarak, François'nın sekreterine pöti bir mesaj bıraktı, neşeli ve muzaffer bir havada... birkaç gün sonra da, horozların yeni öttüğü saatte, evine telefon etti, bir baskın havasıyla.

François yerin dibine giriyordu mahcubiyetten, bü-

yük bir şamatayla «göreceksin on gün içinde kendimi nasıl affettireceğim» diye bağıyordu, ama on gün bile geçti Ç. için, niye bize gelmiyorsun, bize geleceksin, başka arkadaşlar da çağıracağız ve sevdiğin mezelerden yapacağız, çünkü senle bizim aramızda ne teklif olabilir ki, biz burada işsiziz ve güçsüzüz (ikisi de doğrudu), dışardan gelen zengin adam bile, burada, çarkın dışında, güçsüz olduğuna göre, eh peki öyleyse, senin dediğin olsun demiş François bu ısrar üzerine...

O akşam, Ç.'ler, François için büyük bir ziyafet verdiler. Beni çağırdılar, başka tanıdıklar çağırdılar... On beş kişi kadardık ve o geceki bütün davetliler François ile Ç.'nin ne kadar eski dost olduklarını zaten biliyorlardı.

François'nın geç kalmakta olduğuna, Ç.'nin karısı Ayşe karar verdi, herkesten önce. Biz, yayılmış, sohbet, belki de üçüncü aperitiflerimizi aç karnına mideye indiriyorduk. Fırında yemekleri olan Ayşe (hemen çıkartmasa yanar, çıkartsa soğur), iki kaşını birbirine yaklaştırıyordu. Aç karnına içmekten korkanlar, hemen geri vitese; sonra aniden saat on olunca, Bastille'e doğru ilerleyen Fransız halkı gibi masaya yanaşmaya başladık ve ellerimizi soğuk mezelere doğru uzattığımızda (sıcaklar hâlâ fırında), kimse bizi durduramadı...

Ç., yeni bir plak koyuyor. Biz çerkez tavuğunun son kalan bölümüne nişan aldığımızda, kapı çaldı, o an, biri, ya Ayşe'ydi ya kocası, çerkez tavuğu tabağını elimizden kaptı.

François hepimizin üzerinde iyi bir etki yaratıyor. Dimdik, yakışıklı bir adam, fikirler kadar elbiselere ve havaya da önem veren profesörlerden. Ç. onu hepimizle tanıştıırken, François ellerimizi ufak şakalarla sıkıyor, Ayşe'ninkini öpüyor ve diyor ki, her şeyden çok az, çok az, çok az yerim, gerçekten çok sıkı bir perhizdeyim.

İkisi, Ç. ve François, eski dostlar, biri Türk biri Fransız, iki züppe, iki çapkın, iki gün görmüş, ellerinde tabaklar, salonun öbür yakasına oturuyorlar, divanın ucuna, özel mavraya. Ayşe sıcak mezeleri getiriyor, nihayet memnun. Biz, evet diyoruz, çok hoş adam, çok hoş adam doğrusu, yanında sevgiliyle gelmediği için, biraz üzülüyoruz.

On bir buçuk civarında, hepimiz salondayız. Karnımız doymuş, konyak ve viskiler içiyoruz. François da anlasın diye, Türkçe konuşmamaya gayret ederek.

Ç. pikaba bir plak koyuyor ve sürpriz yaratacaklarına inananların biraz şapşal ifadesiyle yanımıza dönüyor. Bu plağın seçilmesinde bir mana olduğunu herkes bir miktar sezmiş. *Aaa, Jacques Brel*, Ç.'ye çanak olsun diye. François gülümsüyor: «Yıllardan beri dinlediğim ilk Jacques Brel.» Ç.'nin yüzü altüst oluyor, içerden gelen bir depremle: «Doğru mu bu?». «Vallahi doğru» diyor François, daha da gülerek.

«Ben buna pes diyorum, sen çünkü bunun hastasıydın.»

«Doğru, ama bir gün sıkıldım. Zevklerimde yeni bir temizlik yaptım. Fazla sadakat ölümdür Ç. yani, öyle değil mi? Hele bizim yaşımızda..»

Hepimiz gülüyoruz, aynı fikirdeymişiz gibi. Ç. ve Ayşe bile.

«Şimdi, öğrencilerim ve ben, Madonna'yı ve öyle seksi sesleri seviyoruz. Varyetenin hafifliği olmalı. Rimbaud mu bu?»

Ç.'yle, bir kaç gün sonra, o geceyi konuştuğumuzda, François'nın orta yere attığı züppece sözlerin hepsini, en çok kendisine karşı sıkılmış birer hakaret kurşunu olarak gördüğünü anladım. Bir daha, sanıyorum ki görüşmediler. En azından bana bir daha hiç sözünü etmedi.

Akraba arası evlilikler yapanların ağızları, burunları ya da başka yerleri ne kadar herkesinkinden çarpıksa, biz de o kadar alıngandık. Alınganlıklar ve hırslar etrafında dönen bir fil hastalığı geliştirdik. En alınganımız kimdi bilmem, ama en hırslımız P. idi. Gök gürültüleriyle övünüyor, «alkışlanıyorum, beğeniliyorum, koşuyorum, durmuyorum» tarzında konuşuyordu; o kadar ki, illallah demiştik.

Paris'te arasıra biraraya gelip hayat merdiveninde kimin daha yüksek basamakta olduğunu kontrol ettiğimiz karşılaşmalarımızda, P.'den daha fazla gürültü koparanını görmedim. Büyük adam olduğunu balyozla kafamıza vurmak istiyordu. Memlekette ayıp saydığımız her şey —övünmek, şaka yapmadan konuşmak, her şeyi çok ciddiye alıyormuş görünmek— burada Türkler arasında bile ayıp olmaktan çıkmıştı. Ama P. kadar ileri gitmeye cesaret edenini görmedim.

Asıl mesleği edebiyatçılık da olsa, sohbet sırasında birinci sınıf narkozcuydu, Kınalı müzisyen Seyfi'nin icat ettiği tabirle. Sarışın ve militan bir karısı vardı: Leyla. P. zaferlerini cırtaya dökerken, başıyla «palavra değil ben şahidim» anlamında işaretler yapardı.

Çocukları yoktu ve Leyla, denildiğine göre, P.'yi kudurtmakta büyük rol oynamıştı. *A la mode* bir çifttiler, hangi oyunların, balelerin, Hint ve Pakistan filmlerinin kaçırılmaması gerektiğini onlardan duyardık, üst-

başlarıyla da, moda olayları izleyen, aktüalitenin ön sıralarındaki Fransızlar'dan farkları yoktu.

P.'nin, yıllardır burada yaşayıp gözleri hâlâ Paris aktüalitesinden çok İstanbul'unkine çevrili kalmış Türkler'i ne kadar küçümsediğini herkes bilirdi. Bu küçümsemenin altını çizmek için, davetlerde ilk o ve karısı ayaklanırlar, çok dikkatli içtikten sonra, ciddiyete davetiye çıkararak —yarın önemli işler var— arazi olurlardı. Paris'e tek konser vermeye gelmiş her millet adamdan haberleri olurdu. Kırk yaşlarındaydılar ama bir izci heyecanını korumuş... Paris'in bir gün ellerinden alınmasından korkan çok genç iki ruh.. Gözlerini insanın yüzüne dikerek sorarlardı: Çalışıyor musun, kaç saat uyuyorsun, kaç kadeh içiyorsun, hangi filmleri gördün, dişiye ne zaman gittin.

Raslantılar bir yaz günü bizi İstanbul'da da, ortak dostlarımızın evinde biraraya getirdi. Aynı yaz, birkaç kere daha karşılaştık ve aynı sofralarda oturduk.

P.'nin burada, nasıl tozları bile koklayıp kendisine malededeği bir işaret arayarak, ve şehveti zor duyan turistler gibi, umutla yürüdüğünü, o zaman gördüm. Bu çok meraklı dikizci hali, bende bir iğrenme, onunla birlikte büyük de bir ilgi uyandırıyordu.

Leyla ile P.'nin İstanbul'a inişi, zengin yazlıkçıların Mayıs ortasında Marmara adalarına gelişine benziyordu: Başkalarının burada bütün bir kış yaşayabilmesine şaşıarak... Böylece, Türkiye'nin güneşini, yemeğini, suyunu ısrarla övüyorlardı, geriye kalanı yerden yere vurmadan önce. Ortak arkadaşlarımızda karşılaştığımız ilk günden itibaren...

O gün, hepimizin şerefine bahçede uzun bir sofraya kurulmuş, rakı ve gül kokuları arasında. Birbirleriyle az görüşenler, çok görüşenler var. Herkes biraz asabi... Yemeğin son hazırlıkları yapılırken, kafaları biralarla

cilalıyoruz. Çocuklar, hayvanlar, küçük hizmetçiler ayak altında.. Her şeyden önce, bu yıl ölenlerin, ayrılanların ve barışanların listesini çıkarıyoruz.. Gülmeye başladık bile. Açık havada et de kızartılıyor... İçerden midye pilâkisi taşıyorlar.

P. ve Leyla'yı, kapıdan girdiklerinde, tezahüratla karşıladık. Leyla, sarışın, bembeyaz seksi tayyörü ve topuksuz sandaletleriyle, eteğinin örtmediği, henüz çok az kararmış Parisli dizleriyle, az makyajıyla, Türkçe'yi artık başka vurgularla konuşan sesiyle, tırnakları kısa, başka bir kültürün tikleriyle hareket eden elleriyle, havada yaptığı jestlerde parmaklar birbirine yapışık... Arkasında, büyük adam.. O da baştan aşağıya beyaz, sanki en günahsızımız. Gömleklerinde, pantolonlarında bir sürü cep, saçları hiç kimseninkine benzemeyen şekilde kesilmiş.. Sirtında büyük bir çanta, içi kültür dolu. Kitap, dergi, broşür, oksijen...

Yanağımızdaki öpücükler kurumadan, her şeyi bilmek istiyor. İnsan hakları, enflasyon, tiyatro, bale ve tabii edebiyat. Her şeyi bilmek, ayıplamak, öğretmek... Sırasıyla..

Neşesi çok yerinde olan ev sahiplerimiz, onu kırmıyor. Daha sofraya oturmadan, P.'yi uçuran bir ağlaşma seansına başlamıştık. Herkes günah çıkartıyordu: *Vaziyetler berbat, mahvolduk ve battık, her şey burda ne rezalet, ne rezalet, ortalık beceriksiz, yeteneksiz, bilgisizlerle dolu ve halimiz tamamen bitik*. P., ciddiyetle evet diyordu, rezalet, bu durum çok kötü, sizin haliniz bitik. Leyla, hem memnun, hem tetikte, kocasının bardağı taşırmamasından korkarak, ama, diyordu, burada dostluk var, hiç bizde olmadığı gibi, sonra doğrusu, çok da büyük bir eğlence.

P.'nin son derdiydi eğlence: *Çalışmalısınız, tembelliği ve rakıyı bırakın*. Okunması şart bütün kitapları sa-

yıyor ve dostlarının sofraya, patlıcan kızartmasıyla midye tavası arasına döktükleri mağlubiyet itirafları sayesinde, inanıyor ki, burada bataklıktan kendini kurtarmış, felâketi uzaklaştırmış olan bir kendisi vardı, bir Leyla. Öyle sanıyordu, çünkü büyük bir adamdı ama, oldukça gölgesiz bir büyük adam. Başını sallayarak ve diliyle çık çıkılar yaparak, duyduklarına bütün modern değerleriyle tepki veriyordu. Bu baş sallamalar, ağlaşmalarının ne kadar hatır işi ne kadar hakiki olduklarını hiç keşfedemeyeceği dostlarını, daha çok kamçılıyor. Herkes yarışıyor, karalamak için, yaptığını, kendini, karısını, kocasını, düşmanını.

«Sofrayı birlikte kaldıracağız, kadınlarla. Ben evde bulaşık yıkıyorum» diyor P., her alanda rekortmen ve örnek. Dünyanın göbek taşına uzanmış... Efendim şimdi de zaferlerimi anlatsam.. Kitaplarım, nutuklarım, davetlerim, seminerlerim. Gerisi, insan ömrünün eziklikleri, tepilen yollar, kapı önünde beklemeler, rica ve minnet, beş vakit namaz düzenindeki azar işitmeler, Türkçe konuşmaz cesetlerin yanına gömülme korkusu, bütün bunlar üzerine, Necip Tekçe'nin tabiriyle pıss, büyük bir pısss. Şikâyet pilavı sizin ocakta pişsin, mu-zafferler ve yenikler arasına kalın bir çizgi çekilsin.

P. ile Leyla'nın Paris'te sergi gezme günleri, çamaşır günleri, sinema günleri, tiyatro günleri vardı. Hayatlarına düzen getirememiş dostlarının evine de sinemaya gider gibi gidiyorlardı, seyirci, bir hastalığa karşı aşılanmışların sarsılmazlığıyla. Orda, onlar da, Fransızlarla konuşurken, hep Türklerle ilgili bir şaka yaparlardı.

O gün, İstanbul'da, duyduğu felaket haberlerinden sonra, çantasını açıyor. Çantanın içinden isimler fırlıyor. Bütün bir coğrafya. Avrupa, Kuzey Amerika, Çin, Hint, Yunan, Burkino Faso, Avusturalya... İsimler... Bir bilgi bankası. Aktüalitenin sağlam kasası.

Leyla'yla gördükleri son filmleri anlatıyorlar, film anlatmaya bayılanların o özel hastalığıyla. Harika, şahane diyoruz hatırları olsun diye, biraz baygın, büyük bir duman partisine katılmış kadar. P.'nin artık açık duran çantasındaki fotoğraflar arasında, İstanbul gazetelerinden kesilmiş kupürler, haberler, keserle baldızını doğrayanların resimleri ve alaturka ibnelerin demeçleri var. Onları gülerek gösteriyorlar, hiç görmedik sanki : *Çılgın İstanbul, matrak İstanbul, ilahi İstanbul.*

P. memlekete not vermekle görevli Büyük Jüri'ye ait, ayağını dışarı atan hemen herkes gibi.

Küçük hizmetçiler, mutfak kapısına toplanarak, bu, iskemlenin üzerine çıkmış, yüzü kıpkırmızı, bir ülkeye yol göstermeye çalışan trafik polisini seyrediyorlar. *Hep geriden geliyorsunuz. Uyudunuz, geç kaldınız. Trenleri kaçıyorsunuz. Son haberleri bilmiyorsunuz. Bunların bizde cenazesi kalktı.*

Biz, ter içinde, kendimizi dünyanın unuttuğu bir adada çırpınan acaip hayvanlar gibi görmekteyiz. Başka bir asırdan kalma. Şanssız doğmuş ve şanssız yaşamış.

İçine, karanlıkla birlikte kronik kederler düşmeyen tek adam P., uzay kıyafetleriyle devam ediyor : «Ben size söyleyeyim mi? Bu iş böyle gitmez hakikaten. Çalışacaksınız. Çok. Çok. Tembelliğe paydos diyeceksiniz.»

Buyrun, Kral gibi ağırılanmaya karşılık son teşekkür... *Ona haddini bildirdim, buna haddini bildirdim.* Türkler'in en gönüllü öğretmeni. Hiç nadir değil bu yerli sömürgeci tipi. İlk, çocukluğumda rastladığım bu bakışı, daha sonra nerde görsem tanıyacağım.

Yetiştigim çevrede, ki bu çevre Yahudi ve Sefarat, diğer insanlara karşı duyulan, büyük bir uzaklık. Onlardan onlar ve Yeşiller diye söz etmeler, yanlarında daha güzel bir Türkçe'yle konuşmaya özenmeler, seslerini alçaltmalar, çok zengin ve çok neşeli oldukları sanılmasın diye; bu uzaklıktan.

Bana gelince, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı şiirleri söylerken tüylerimin tavuk kışına dönmesi, ailem herhangi bir nedenle bir içe kapanma operasyonuna girdiğinde, onların komploculuğuna katılmama engel değildi. Biraz ordandım, biraz burdan. Sonra, inat olsun diye onlara katılmaz oldum ve daha sonra, biri bunlar eşektir dediğinde, kendimi eşeklerin arasına katma alışkanlığını da inattan edindim, eşek diyen kim olursa olsun. Bunlar eşektir lafını hayatımda tabii çok duydum. Adam olmazlar, kıskançtırlar, tembeldirler ve daha bin türlü.

Bıyıklı babam, Ortadoğu esmerliği, uzun boyuyla; hiç göbeksiz ve Türkçesi güzel, öteki Yahudiler'e benzemiyordu. Bu benim hoşuma gidiyor ve diğerlerinde, biliyorum, özendirme uyandırıyor.

O, bir İstanbul efendisi, daha çok Suriyeli'ye benziyor.

Evde alaturka dinlemekte.

Benim gözümde hepsine fark atıyor.

Bu çevrede de adı kültürlü adama çıkmış. Hiç ki-

tap okumaz. Kültür dedikleri, dört beş dili, belki daha fazlasını konuşmasıydı. Diller, hele Batı dilleri, çok önemli burada, bütün Shakespeare'i yutmuş olmaktan fazla. Bir tek İşpanya'dan taşıdıkları dilden utanıyorlar, eski'den tiksindikleri ve bir an önce modern olmak istedikleri için.

Biz  ocuklar, çok erken, kimse bir şey anlatmadan; nelerin fiyakalı nelerin fiyakasız olduğunu sezmiştik. Biliyorduk ki, ninelerimizle dedelerimiz bu dili konuşabilirler nihayet, onlar çünkü bir ayağı çukurda eski kuşaktır, ama ana babaların sokaklarda, alışverişte, ada iskelesinde bu şarkılı dilde hasbı hal etmeleri, bir bayağılık alametidir. Adları akılda tutulan ailelerde konuşulan, ne İşpanyolca'ydı ne Türkçe, ama dam üstüne saksaağan misali, Fransızca. Doğudaki züppelerin o ağır, sömürgeci Fransızcası. Ne sokaktan, ne  niversiteden. Kitabiden çok hesabi, küçük burjuva salonlarında hava basma dili. Bu renksiz ama grameri düzgün Fransızca'yı konuşmak, insanı, bilmem hangi mucizeyle (görülmeyen asansör), kibarlar katına yükseltiyor. Çocukların dar kafalı z ppeliğiyle, kibarlığa ben de büyük önem veriyorum. Ladino nerde az konuşulsa, orası benim için daha kibar. O oui oui'ler, non non'lar, plait-il'ler, bir grup insanı Balat'tan, Kuledibi'nden, Kuzguncuk'tan söküp öteki mahallelere taşırıyor.

Deli gibi soyluluk meraklısılar.

Pencere kenarında, babaannemden, anneannemden birkaç kere eski İşpanyolca şarkılar dinlemiştim, ölüm onları ve şarkılarını toplamaya gelmeden önce. Bu şarkılar, arkada bırakılmış mahallelerden, modası geçmiş, Avrupai ihtiraslarımıza yakışmaz, yapışkan bir duygululuk taşıyorlardı.

Çocuklar bile biliyordu : Aşırı duygululuk sadece başka şeyleri olmayan yoksullara mahsustur, ötekiler so-

ğukkanlıdır, hareketleri ve duyguları acelesiz.

Ben, bu şarkıları, karanlıkta ziyaret eidlen akrabalar gibi, gizli seviyorum. Biraz büyüyünce, onların ben de sadece alay etme isteği uyandırdıklarını sandım.

Yeni bir züppelik rüzgârı şimdi bu şarkıları zenginler arasında moda haline getirdiğinden beri, onları yine sevmiyorum.

İkili hayatımı sürdürürken, isterdim ki annem Yahudi arkadaşlarımla önünde Fransızca, diğerlerinin önünde hep Türkçe konuşsun, hiç şaşırmadan.

Okulda en iyi arkadaşım ne Yahudi, ne zengin, ne de hatta orta halli. Bir gecekondulu, okulun karşısındaki tepeden. Benim haftalığım o kadar az ki, aramızdaki sosyal dengesizlik gözden kaçıyor. Anneler günü için doldurduğumuz ortak bir kumbaramız var, sanılanın aksine kumbarayı benden fazla o doldurmuyor, sonra aşağıdaki tuhafiyeciden, parfümlerin en meçhulünü, birer Le Gallion şişesi alıyoruz ve ilkokuldan sonra birden uzay füzeleri oluyoruz.

Belki biraz bu şokla (ilk füze oluşum), ihtilal ve sınıf mücadelesi gibi şeyleri duyduğumda, anlıyorum ki bunlar hayatımda duyup duyacağım en sarhoş edici sözcükler ve onları, cazibesi tartışılmaz bir insan gibi seviyorum. Artık ihtilalle flört etmişlere her zaman, hayranlıkla ve kıskançlıkla bakacağım. Aşağılanan kullanın yakışıklı tamircileri. Akıttıkları kanlar en temizleyici ve hiç bir cinayet bütün füzelerin ezikliğinin bedelini ödemiş değil hâlâ.

Çocukluğum utanç içinde geçmekte. Yahudi olmayan arkadaşlarımla hocalarımla önünde, Batı'ya daha yakın görünüşümüzden, ailemin müslüman ailelere benzemeyişinden, annemin boyalı sarı saçlarından ve düzgün olmayan Türkçesi'nden utanıyorum. Yahudilere karşı da utanç içindeyim, çünkü babam tüccar değil, ne

otomobili ne kotrası var, telefona bir müstehcen kumbara takmış, evimiz ihtiyar dolu, anneannem, dedem, babaannem, babaannemin bir de bastonu var.

Refahı seviyorum, çünkü refahı havaî buluyorum. Arkadaşlarımın kumbarasız telefonlarını, banyodaki Avrupa'dan gelmiş yanyana dizili şişelerini, yerlerdeki halısızlığı ve halıfleksleri... Anne babaları, bizimkilerden daha dertsiz ve kendinden emin, daha çirkin olsalar bile.

Her yerde turist olmaya heves ediyorum. Kimseyle aramızda sağlam ve belalı bağlar olmasın. Misafirler gibi neşeli kalsak, kimseyi çok tanımadan ve kimşenin bizi çok tanımasına gerek duymadan.

Pazarları, büyük dayım, Buick arabasıyla bizi hava almaya götürüyor. En sümsüklü zamanım: otomobilde daha, kendimi kahretmekteyim; herkes bana merhaba dedi mi? Yaprak kıpırdasa zatürree oluyoruz.

Sadece dedikodu dinleyerek kafayı buluyorum. Canlı yayın. En ufak yaşımdan beri, onlara bütün masallardan daha çok düşkünüm.

Ara sıra göğsümden gözlerime, beni yoklayan bir şeyler var, öğleden sonraları derste bile. Onu çok çabuk tanıyorum. Soruyorum kendime, anan öldü deseler şimdi, üzülür müsün, gelenin o olduğuna emin olmak için. Hayır, önemli hiçbir şey yok. Öğretmen sıfır aldın dese, sınıfta kalsan, kimse seni beğenmese : hiç. Her şeyden vazgeçtiğim bu ender anları, özleyerek bekliyorum .Sadece o zaman hiçbir şeyden korkum yok.

Sarıyer'de duruyoruz. Etrafta bir alay tanıdık. Oraya, denize karşı, hep birlikte hava almaya ve hava aldıklarını göstermeye geliyorlar. Başlarıyla selam yolluyorlar bizim arabaya. Çaylar söylüyoruz. Sonra boş bardaklarımızı kayalara bırakacağız, dalgalar onları doldursun diye, bazen bir iki tanesini de kırıyor.

Oksijeni ciğerlerimizi kestirmeden çekmek için dışarı çıktığımızda, yanımıza geliyorlar, bizimkilerle çene-neye. Kendi kendimle bahse giriyorum : bana da merhaba diyecek, hatırlımı soracak biri çıkacak mı?

Kadınlar o deniz kıyısında üçe ayrılıyorlar : astraganlılar, vizonlular, vizon yakalı astraganlılar. Kumaş paltolular burada hava almaya hiç cesaret edemiyor.

Niçin burdayız? Yeryüzünde ufak, felaket hücreler. Pazar günü böyle hava almaya çıkmış oluşumuz, bunun herkesçe bilinmesi, ne büyük rezalet gözümde. Çaycıyı çağıracağız, paralarımızı verip gazlayacağız. Sağa sola kafa sallamalar. Arkamızdan bakacaklar, şimdi börekçiye gidiyorlar, ya da eve, daha kimbilir neler. Babam için, beş dil konuşur ama ticarete akli ermez, aksidir, kızının çantası yok, bakın; annesini Ladio konuştuğunu duydum, Fransızca konuşurken de bir hata yaptı.

Otomobilde biz de selamlaştıklarımızın resmi geçidine başlıyoruz. Paraları batıranlar, kumarda, aşkta boğulanlar, baldızına asılanlar hiç utanmadan, mal ve kadın kaçırmışlar, drahoma rekortmenleri, çeyizsizler, gayri Yahudilerle kırıştıranlar, bir polisle basılanı bile var.

Babamın akrabalarına kalırsa, anamın takımı onlardan daha az kibar. Ben kibarlığa düşkünüm ama eğlenceye daha da çok, bu yüzden tercihim anamın akrabaları. Onlara böyle tepelerden bakılması gücüme gidiyor. Zaten halam var beni bütün baba tarafıma küstürmüş. Dayılarım şen ve yakışıklı. Dünyanın büyük muamelelerinden biriyle tanışıyorum: bir yerdeki hüner, her yerdeki hüner değil. Beni güldüren Yahudice şakalar, dilin lastik bir oyuncak olması, o anlatış becerisi, bir şeylere can verme, benim ad koyamadığım ama sonradan anlayacağım ki sanatçılık gibi gördüğüm cambazlık, nasıl birden başkalarının gözünde zevksizlik oluyor?

Bu ne demektir? Biz budala mıyız? Biz anlamaz mıyız yani? Biz aciz miyiz? İkinci sınıf adam mıyız?

Siz bilmezsiniz, bu iş böyle değil hükmünü, erkenden, bazı Yahudiler'in, sonra bazı Ermeniler'in, sonra kendilerini herkesten Batılı kabul eden bazı aydınların gözlerinde, defalarca, defalarca okuyacağım.

Adada denize bakan bir terastayız. 15 yaşındayım, hikâyeler anlatarak oyaladığım ev sahipleriyle arkadaşlığımdan memnunum.

Anne babaları da orada, gülüyorlar, üzerlerinde ince gömlekler, zengin kahkahalarıyla. Ne tatlı kız bu. Bir tek hizmetçiler bu evde bana yüz vermiyor, geçici bir soytarı olduğuma inanmış.

Hep ben komiklik yapıyorum. Ev sahipleri, sosyal merdivende o kadar yukarda ki, eğlenceli olmalarına gerek yok. Hatta bu mizahsız, sıkıcı halleri daha hoş : önemleri hakkında inandırıcı, net bir fikir veriyor.

Konuşuyorum, durmadan, beni yaralamasınlar diye. Arkamdan, bu kız ne geveze diyebilecekleri aklıma gelmiyor. Onları içimden hiç sevmiyorum ama, herkesi harcıyorum ayakları altında. Niçin hem? Sülalem, ailem, her şeyim, teyzelerim, tatarlarım, öcü halam...

Önümüzden geçiyor kotralar, motorlar, güzel mayolu kızlar, dünyanın en az utangaç oğlanları. Bizim teras el sallıyorlar. Onlar yavaşça bitkin düşerken, biz terasta yemeğimizi bitiriyoruz, rüzgâr çıkıyor, hizmetçiler beyaz örtü üzerindeki tabaklarımızı topluyorlar, bize kahve getiriyorlar, deniz boşalıyor, kotralar ve bütün hayat uykuya çekilmiş, akşamki yeni eğlenceler için kuvvet topluyor.

O sırada bir mavna bitiyor denizde, siyah bir deniz mantarı, biz hiç beklemezken. Hepimiz, aaaaa, aaaaa.

Sonra anlıyoruz; içi insan dolu. Sedefadası'ndan ayağımızın dibine vardı. İnsanlar mavnanın içinde ayakta. Kadınlar uzun pardösülü, bu sıcaklığın ortasında, erkeklerin bir kısmı bıyıklı, hepsi yoksul. Ayaktalar. Yanlarında çocukları da.

Terasta, onlara bakarken hiç kimse konuşmuyor. Denizden alışılmış sesler çekildi, sadece bu bizim kıyıya doğru ağırdan gelen taka, tıkı-tıkı-tıkı-tıkı-tık. Simgelerle dolu bir Sovyet filmi sahnesi. Terastakiler, ben dahil, daha ömrümüzde hiç Sovyet filmi görmedik ama, gözlerini takadan ayırmamalarından anlıyorum ki, bu hiç konuşmayan ayaktaki insanlardan korkuyorlar. Sanıyorlar ki üzerlerine gelecekler, mavnadan sahile atlayacaklar, yukarlara tırmanacaklar, uğultular çıkararak ve intikam isteyerek, balkonun demirliklerinde sallanarak terasa girecekler. Arkadaşlarımın anası elini kalbinin üzerine yaslıyor ve ağzından bir inilti çıkıyor : Allah korusun, Allah korusun, Allah korusun.

Birkaç mevsim sonra, Büyükada'da o mavnanın içindeki hiç konuşmayan yoksulları görünce aklına kimbilir ne korkunç şeyler gelmiş kadının kocasını, fabrikalarının on yıllık bekçisi vurdu. Aynı tabancayla fabrikanın ikinci patronunu da temizledi... On yıl aşağılanmadan sonra bir köpek gibi kovulduğu gün, çünkü köpeklerin de bir tahammül sınırları varmış.

İşçisi tarafından temizlendiğini öğrendiğimde, bu ailenin prestiji gözümde sıfıra indi.

Onlarla bir daha hiç biraraya gelmedim. Kızlarına yolda hep çok soğuk selamlar verdim, hatta çok kere de onu görmezlikten geldim. Çünkü J.G.'nin bir arkadaşına yazdığı gibi, «ben, her zaman kazanan taraftan yanayım».

Yahudiler, Müslümanlar, Ermeniler, Rumlar. eğer biraz paraları varsa, çocuklarını yabancı okullara dil öğrenmeye göndermek istiyorlar. Bir takım sözcüklerin düzgün kurallara göre yanyana dizilişı, gözlerinde büyük kültür.

Çocukluğumun gerçek anlamda tek kültürlü insanları, hizmetçiler. Akşamları, patronlar nihayet kendilerini unutacak kadar insanileşince, birbirlerine koşan, uçan, o ince kadınlar.

Aralığa bakan mutfak pencerelerinden sarkıyorlar, merdivenlerden pırrr, kapıyı tıklatıyorlar, yan kapıdan girip mutfağa yakın küçük odalarda toplanıyorlar, radyoyu açarak ve konuşuyorlar. Gözleri o saat, günahkarların gözleri.

Neler neler programda. Hayat hikâyeleri, yalanlar, dedikodular, pornolar. Salona kadar taşan ve patronların canını sıkan kahkahalarla. Ne kadar sivri dilleri var. Ne kadar birer yılanlar. Ne kadar korkunç mizahları var. Bir odanın duvarlarını deliyorlar. Ben de korkularımı kovsam, hem de sadece böyle.

Duyuyoruz, aşağı katlardaki orospunun nasıl arkadaşının kocasına kıcını açtığını.

Patronları röntgen makinasından geçiriyorlar ve içerlerdeki her pisliği görüyoruz.

Öğleden sonra görüyorum, anam evde yokken, Ulviye'nin ve yukardaki hizmetçinin ayna karşısına geçip

salonda entarilerinin üst düğmelerini açmış, memelerini dışarı çıkartmış, onları tattıklarını. Estetik açıdan karşılaştırmalı bir meme tahlili. Kanseri akla getirmeden. Radyoda oyun havaları, ikisinin bembeyaz memeleri dışarda, hangisi ama daha beyaz, kimin siyah düğmesi daha geniş, benimkisi armut, seninkisi şeftali.

Akşam, boşluğa bakan pencerelerde, rüyalandaki kadar müstehcen aşk hikâyeleri ağızlarında ve belki de kahkahalar arasında, herkes birden...

2 numaradakinin donunu yırtmış 5 numaradakinin kocası —ki o da karısıyla birlikte, aynı evde, aşçı— halıların üzerindeki o meşhur sevişme —yan odada birinin zevcesi diğerinin valdesi aynı halıların pazarlığını yaparken— odadan gelen başka hiç bir şeye benzemez sesler, yırtılan don ki apartmanda artık anlatıla anlatıla bir bayrak oldu, ortaya çıkan ve kendini hemen veren beyaz kış, 5 numaradaki aşçı, nihayet affedilmiş, karısıyla pencereye dayanarak günahlarını masal gibi anlatıyor ve kadın, delikanlı kocasını sadece affetmekle kalmamış gibi gülerek ensesine tokadı şaplatıyor.

Hangi ev sahibinin hizmetçisini becerdiğini öğrenemiyorum, çok gayret göstermediğim için. Sohbetlerde sık sık kapıcımız Hikmet'in adı geçiyor. Hepsi onu, öfkeyle ve sözde tiksinererek anıyor. Ben biliyorum, her biri teker teker onunla iş tutmuş. Okuldan döndüğümde, mutfığa yakın yan kapının aralığına bir ayağını sokmuş görüyorum onu, her katta. Banyodan yeni çıkmış hizmetçiler, omuzlarına düşmüş saçlarından hâlâ sular akararak, ona kapıyı açıyorlar ve beyaz etlerinden Hikmet'i sarhoş eden buharlar çıkıyor.

Kapıya dayanırdı Hikmet efendi, biraz tehditkâr ama hep kusurlarla doluymuş gibi bir his uyandırıyor kadınlarda, bende bile.

Ona kızgınlık ve istek dolu bakışlar yolladıklarını

gördüm. Gözlerini gözüne dikeyyorlar, sonra dişleri arasından küfürler savuruyorlar. Pezevenk, orospu çocuğu; domuzun gözü, geberesice ve dakikalarca süren sessizlik içinde, üçüncü bir kişiye yerin dibi olmak isteği veren bakışlar. Gerçek zevkin ne kadar eğlenceli olduğunu ve ihanetin tadını onlardan öğreniyorum, yazarlardan çok önce...

Rüyamda yanlarındayım. Eteklerinde, yataklarında fotoğraflarını karıştırıyorum, onlara mektuplarını okuyorum (işte cansız hayalim, işte bir asker yüzü), ramazanda sahura kalkıyoruz. Ulviye teyze, Cemile, Şerife, Huriye, ben.

Evde radyoyu açıyoruz çok kuvvetli, göbek atıyorlar, bütün gün müzik, zenciler gibi, esir bedenlerin lüksü. Evde kumar yokken, biz akşama kadar şarkılarla kuduruyoruz. Kızım da kızım kınalı da kızım, kardan beyazım, seni bir sarhoş istiyor vereyim ona.

Çok özledikleri çocuklarının, özlemedikleri kocalarının, ineklerinin bile adlarını biliyorum. Yazın Ulviye teyze oralara gidip beni bırakınca, geri döndüğümde sana bir kuzucuk getireceğim diyor, bekliyorum, Ulviye teyzeyi ve kuzucuğu, ama yalnız dönüyor.

Bizi sinemaya götürüyor, filmlerde ağlıyoruz, korktuğumuzda onunla ben, bismillah diyoruz. Cinlere karşı da, tuz döverim.

Bir gün, herkes ayaktayken, o odasında hasta yatıyor. Böyle herhangi biri gibi grip olmasına, başını yastıktan kaldıramayışına ağzım açık kalıyor. Hiç duymadığım yepyeni bir sözcük dolaşmakta evin içinde: kürtaş. Fiyakalı, bir Fransız koku adı gibi.

Rüyalarımda bir tek Müzehher bizim aramızda değil. Çok yalnız. Anamın arkadaşı Fortüne'nin yanında o, her yıl Türkçe'yi biraz daha Yahudi bir şiveyle konuşuyor. Aman boşver, ikinci a'yı hiç uzatmadan, yavrucu-

ğum ve yavruum ve n'abeeeeeer. Bu sözleri bu tarzda ilk söyleyişinde, bir felakete doğru koştuğu belli. Bu dünyanın içinde erimek istediği. Yoğurduğu pırasa köftele-
rinin, kabak dolmalarının, ıspanak köftelerinin, cuma
günkü yeşil erik soslu kaya balıklarının, fırında kabak
ve beyazpeynir turtalarının içinde... İlk, tırnakları eri-
yor, bulaşık ve çamaşır sularında. Doktor diyor ki, artık
naylon eldivenle çalış, tırnaklarının teker teker soğan
gibi soyulmasını istemiyorsan. Müzehher gülüyor, asıl
benim istediğim bu zaten.

Çok çalışıyor ve radyosuz. Felakete dört nala koş-
tuğu belli. Tek bir türkü söylemiyor. Göbek atmasını
bile, eminim, bilmiyor. Şımarık Yahudi kızları gibi, ba-
caklarını aç aça yürüyor. Evde yatmıyor, mesai sabah-
tan akşama, ama sanıyorlar ki onsuz bu evde yapıla-
maz. Onsuz yapılabileceğini sonradan hepimiz görü-
yoruz.

Bir kocası bir çocuğu var. Oğluna, Fortüne'nin tiz
ve deli sesiyle bağırıyor o da, «öldüreceksin beni eşek»,
ve kocasından, o beceriksiz ve o ahmaktan, tıpkı öteki
gibi, kocasını hiç saymayacak bir kadın sesiyle konu-
şuyor.

Üstünde, Fortüne'nin üstünde de gördüğümüz etek-
ler. En büyük farkları, Müzehher'in çalışması bir hay-
van gibi ve tırnakları durmadan soyuluyor; sanki soğan.

Bu yaylana yaylana konuşulan Türkçe, her şeyi oğ-
luna fedâ, ona da ufak bir televizyon, Fortüne'nin oğ-
lu ne yapıyorsa o da, odasında seyretsin ev ödevlerin-
den sonra, özel dersler ona da, ilkokul ikinci sınıfta,
ona da deri çantalar, deri ceketler, en güzel yemekler,
ama notlar berbat her ikisinde de, iki haylaz, biri man-
kafa, öteki koca kafa...

Bayram hazırlıklarında ve yaz sonu temizliklerinde,
Fortüne ve Müzehher birlikte yığılıyorlar koltuklara,

kahve içmeye, sanki kaderleri bir, Fortüne'nin pedikür-cüsü ayakları dibinde...

Müzehher'in bu evde fikri mevcut her konuda, hiç bir dert, hiç bir bayram ona yabancı değil, ne bir dedi-kodu. Saat beşe doğru, beti benzi atmış ama ev geleneğini hiç aksatmadan, şap şup, bütün kadınları öperek, haydi bana bay bay. Bay bay sana Müzehher, nerde doğduğu meçhul, kendi evini anlatmayan, Türkçesi artık tamamen Yahudi damgasını yemiş, oğlunu bir zengin Yahudi tüccarının oğlu kadar şımartmaya yeminli.

Onsuz yapılamayan Müzehher, bir sabah, Fortüne'nin evine gelmedi. Buzdolabı doluydu, pırasa köfteleri, tavuklar, balıklar ve her şeyle. Kimsede olmadı heyecan, çocuk griptir dediler, felaketlerin gelişi böyle sinsi.

Birkaç gün sonra, evin efendisi, hep azar işiten ve Fortüne'nin hiç takmadığı, Müzehher'in bir işe yaramaz kocasının işine telefon etti, çünkü evlerinde yoktu telefon. Nedir, bir yaramazlık mı var, Müzehher'le ilgili, oğlana mı bir şey oldu filan. Oğlanın bir şeyi yok, ama o kapı gibi kadının karnı çok ağrıdı; iyileşiyor, doktor çağırmadık, bugün evde çamaşır yıkadı, iki günde yine ayaktadır turp gibi.

Ama Müzehher, kocasının kehanetlerine rağmen, turp gibi ayağa kalkamadı. Çamaşırdan sonra karnına, onun gibi gıkı çıkmayan bir kadının bile katlanamayacağı bir sancı daha saplandı. Bu sefer bir doktor çağırıldılar eve, bir budala, bir yoksul doktoru, dedi yok bir şeyin, ayaktasın yarın.

Bu kehanet de falso çıktı : Ertesi gün feci bir ağrı, ötekilerden şiddetli, avaz avaz bağkırtacak kadar, hepsinin eli ayağı dolaştı ve kapı gibi, katır gibi, hepsini yıllarca sırtında taşıyan Müzehher'e, hastanenin ve ölümün yolu göründü.

Doktorlar, hemen ameliyata alıyorlar ve bir gün

sonra her şey bitince, Müzehher oğlunu, ufak televizyonu, koca kafası, haylazlığı ve özel öğretmeniyle hayatta tek başına bıraktığında, diyorlar ki çok geç, çok geç kaldınız, pes, pes pes. Her şey çok geç bu hâlâ genç kadın için.

Fortüneler tam bir yasa yuvarlandılar, ve her zaman Müzehher'in kocasını suçlu buldular.

Uzaklaştığım zaman yeni bir füze olarak, bir şimşek lütfedip beni buluyor : akrabalarım akrabalarım değil, akranlarım akranlarım değil, okulum okulum değil. Kendime yeni bir ev yapacağım.

Ben siyah kılıklı sörlerin gözünde her zaman suçluydum, kendime sonra yeni bir aile ağacı çizdim. O ufak ağaçta ben varım, en altta, benden yukarda eteklerine girdiğim ve korkumu bastırmış kadınlar var, geceleri pazen entarisiyle yatan ve zelzelelerde ricam üzerine yüksek sesle dua okuyan teyzem, sonra yine sadece bizim dünyadan, bir kere daha elimle seçtiğim Doğu yakasından akrabalar.

Babamın beni, benzerlerimi tanıyayım diye zorla götürdüğü memlekette, sevmem hiç hesapta olmayan, o güne kadar adlarını bile duymadığım asıl benzerlerim, ama babamın sandıkları değil.

O, otobüste bacakları güneşten kararmış, çiklet çiğneyen ve çıplak omuzlarında tüfek tutan kızları göstererek diyor ki, işte senin akranların, sen de böyle olacaksın.

Ben buna hiç ihtimal vermiyorum, ihtimal yok çünkü doğrusu. Bu kendinden memnun, hiç ezilmemiş ve hemen ezmesini öğrenmiş, öğrenmeden bile ezeceğini anlamış, bana en uzak gezegenden, laf altında kalmayan,

kuvvetli ve erkeklerin yüzüne yüzüne gülen kızlardan ödüm kopmakta. Aynaya bakıyorum, artık beni utan-dırmıyorlar, çünkü yok hiçbir ortaklık aramızda. Artık anladım ki, ne günahları günahlarım, ne zaferleri za-ferlerim.

Orda, çölde, gerçek Yahudilerim, benim gibi tetik-te, kuvveti ve parayı elinde tutanlara karşı. Hepsi kah-raman Filistinliler'in, en korkağı bile, bir kin duvarı etraflarında. Her zaman kederliler, neşeleri gizli, yeraltın-da, ve ben anlıyorum ki, karşılaştığımızda, aşağılanmış sanıldıklarında da aşağılanmış. Sadece onların sesi ve duruşu bana yakın, otobüste yalnız ve göz altındalarken, sokakta, her yerde, bütün ötekiler arasında, bir tek on-lar parmakla gösterilen, beyaz kefiyeleriyle oturdukla-rında, daha da sivrilmek için, bir duvar örerek ötekile-rin düşmanlığıyla kendi onurları arasına.

Sadece onların modası benim gözümde güzel. Her-kesin kemeri inceyse onlarınki kalın, herkesin eteği kı-saysa onlarınki uzun, kara ve üzerinde renkli çiçek-ler. İliklerine kadar farklılar, kalabalık arasında.

Ufak çocukları var, en yoksullarınkiler yeni ev sa-hiplerinin hamburgerci dükkânlarında çalıştırılıyorlar, ülkenin diğer çocukları okuldayken.

Terli küçük esirler, tam sökmedikleri bir dille azar-lanıyorlar ve dilini çok iyi anladıkları bakışlarla horla-nıyorlar. Görmesin gözüm haram olanı.

Herkesin şortlarla, kararmış tenlerle, sırtları açık, uzun çıplak bacaklar, üniformalar ve tüfeklerle dolaş-tığı o plaj kıyılarında, neşeleri kurutulmuş Filistinli iş-çilerin kendilerine yasak evleri inşa edişini. Biraz bü-yüyen çocukların, şereflerini temizlemeye kalkınca cey-lan olarak avlanışını. Aşağılanmış akrabalarımın elle-rine gül suları dökerim ve cinleri uzaklaştırmak için tuz döverim.

İstanbul. Tatlı çocuklardı, ama kendinden fazlasıyla memnun ve hırslı, zengin çocuklarından dahi fazla.

Hem para istiyorlardı, hem hava, şan ve her şey. Sanıyorlardı ki ruhları herkesinkinden derin.

Yoksullarla zenginler arasındaydılar. Zengin evlatları dertli, yoksul evlatları da tabii, ama daha başka. Korkuyorlar ve doğrusu çok haklılar. Etraf vampir dolu. Herkes ilgi ve şefkat peşinde. Çocuklar ana sütü ve baba teriyle büyüyor. Her yerde aynı makam : Sizin için her şeyi feda ettim, cesaretimi toz ettim, harcadım hayatımı bozuk para gibi. İstedığınız ölümüm, ve ciğerimi sökmek. Hayat gerçekten bir kabusmuş, kış ve yaz, her şey güneşte daha sefil, götür bizi bir yerlere, bize getir her şeyi. Çocuklar hava istiyor, deniz, balık, itibar, oynayacak; herkes topunu birden, daha baştan.

Duydum ki biri demiş, batsın bu dünya ve bu çocuklar. Cinayet. Değişik bir hayat nihayet. Hapisler, avukatlar, fotoğraflar. Kaderini kendi eliyle çizen bir adam, yoksa ona âşık mı olsam?

Ama kaç kişi bu kadar hiddetli? Katlanılıyormuş her gün fazlasıyla çok şeye. Korkunun yıkanmakla gitmez teri, terliklerin nemi, perdelerin kalınlığı. Bu dünyada galiba skandal var: güzel kızlar, kendinizi, yorgun ellerini utanarak arkasına gizleyen adama ve diğer hakaret görmüş erkeklere verin. Onların gözünde ki, kimsede yok. Bıçaklı gecelerde duyuyoruz ki soru-

luyor : kim aşığladı onları? Kimdir gülen onların lastik ayakkabılarına, pazen etekleri altındaki pijamaya, yürürken emmi oğlunu serçe parmağından tutan delikanlıya, onları ağlatan şarkılara kim yukardan baktı, otomobiliyle çoraplarına çamur sıçrattı, cilalı ayakkabıları ve temiz yün kazaklarıyla onları ezmeye kalktı.

Zengin bile olmayan, saçı Paris modasına uygun kesilmiş bu adamların tafrası nerden? Bu adres hangi adres? Burası, kapandıkları cilalı mecmualarda vaadedilen topraklar mı?

İstiyorlar : pop müziği dinlesin herkes, diğerlerini de müebbet bir okula sokmak. Hayat boyu ders : çatal bıçak kullanma, dans etme, kadınların sigaralarını yakma ve asil müzik dersleri. İstiyorlar ki kızlar mini etek giysinler ve onlara pas versinler.

İş teklifi aldılar : anlatın herkese, pahalı yemeklerin ağızda bıraktığı tadı, ekonomi ve politika, köylülerin zevksizliği, başparmaklarının sökülük çoraplarından çıkması, kokuları, bulaşıcı kederleri. Ne kadar az et ve ne kadar çok sarmısak yiyorlar, kafaları nasıl çalışmaz, ne şaşkınlar karşıdan karşıya geçerken.

Diyorsunuz ki, her fırsatta, *çok gençken yaramazdık, şimdi uslandık.*

Doğu uyanıyormuş, bu şarkı bize yabancıdır, bunlar berbat insanlardırlar ve birbirlerine bin türlü kazık atarlar, cahildirler, bizim gibi yıllar önce kızlı erkekli balolarda tango yapmasını öğrenmediler, öğrenmiş olsalar bile unuttular, bunlar dar kafalı ve fanatik. Ne Bardon ne Malraux... Allahım bizi böyle kabuslardan koru.

O yabanî yabancılar ne istiyorlar? İntikam, onur. Servetlerini, suretlerini, her şeylerini. Ne diyorlar? Batı kurbanlar arasında ayırım yaptı. Allahın evlâtlarını ayırdı. İki terazi iki ölçü kullandı. Sizin kurbanlarınız

evlat, bizimkiler üvey miydi? Kim çocuklarımızı vuranlara silah satıyor, sonra o paralarla tiyatroya ve lokantalara pizza yemeye gidiyor.

Böyle soruyorlardı ve yankee diyorlardı Amerikalılar'a. Bizim taptığımız, önünde paspas olduğumuz uygarlıklara beş paralık saygıları yok. Güvenleri de.

Meselâ A.

Onun için, Channel tayyör ve siyah çoraplar giyen bir genç kadın diyormuş ki, işte gerçek bir erkek, bunun tarafından isterdim sevmek. Çünkü kibar kadınların zaafı, ebedidir, korsanlara.

Ama, çapkın kadınlar hariç, herkes A.'ya burda karşı. Polis, yargıç, savcı, hükümet, iki devlet...

Mahkeme salonunda taştan melekler var ve her yıl çekap yaptıran, sigarasını azaltmakta bütün bir kalabalık.

A. diyor ki : «Batı'da bir Arap savaşçının olağanüstü bir mahkeme tarafından yargılanması doğaldır. Burada kendisine cani ve haydut denmesinde de pek yeni bir şey yoktur».

Karşısında, yankee devletinin yolladığı temsilciler: davacı. *Ben bunları bugüne kadar hiç dinlemedim, şimdiden sonra da dinleyecek değilim. Çekiliyorum. Davayı görün bensiz. Sonra cezamı bildirirsiniz.*

A.'da, en son Fransız filmlerinden daha şaşırtıcı bir hava.

Bir Fransız mahkemesi. Amerikan ve Fransız sivil-ler, iki yüz gazeteci, bir Amerikalı yazar, hepsi burda, bu sakallı, yakışıklı ve herkese göre mahzun gözlü A'yı gelmişler seyretmeye. A. bir astronot kadar yabancı :

«Kırk yıldan beri halkımız her cins emperyalist saldırıya maruz. Onun kobay kabul edildiği bir deneme sahasında, Batı, her tür silahını kullanmıştır. Patron-larınız, yüzyılın başından bugüne dek, komploların en

alçağından katliamların en canicesine kadar, bizden hiç bir şeyi esirgememiştir.

«Burada beyler, dikkatinizi, halkımıza karşı girişilmiş ve zaten size tümüyle yabancı olmayan katliamların amansızlığına çekmek için bulunmuyorum. Burada beyler sadece, bizi yargılamayı iddia etmeden önce kanımızla ve çocuklarımızın kanıyla lekelenmiş ellerinizi yıkamanızı talep ediyorum. Üç ayda, 25 000 ölü. Beyrut, Amerikan ve İsrail silahlarının deneme tahtası olmuş; buna karşılık gözünüzde Reagan yönetimi kurban ve müdahil taraftır. İşte adaletinizin abc'si budur.

«Halkım bana bu anti-emperyalist eylemlere katılma şerefini bahsetmiş olmasa da, burada, sizin tarafınızdan onları gerçekleştirmiş olmakla suçlanma, cellatların canı meşruluğu karşısında halkımın meşruluğunu savunma şerefine eriştim. Ve bağıriyorum yüksek sesle : haklı mücadelemizin meşruluğu önüne çıkan her engeli ayaklar altına alalım. Biliyorum ki bu tutumdur, suç olarak gösterilmek istenen. Bu görevle Reagan yönetimi sizi «tam bir tarafsızlık içinde» adaletinizi uygulamaya çağırmaktadır. Çağrıya itaat ettiniz. Ben de size cevap veriyorum : Ya Arap halkımız, bütün Arap halkımız için ve bütün Arap toprağında barış olacaktır, ya da hiç kimse için, hiçbir yerde barış olmayacaktır.

«Celladı ne diye suçlayasınız? Kurbanlar önünde sonunda Arap-Afrikanlı, Asyalı, Latin Amerikalı'dırlar ve onların yok edilmesi, batı adaletinin gözünde ne bir suç, ne bir cinayettir.

A. konağında bir davet vermiş kadar fiyakası yerinde, bu hoşgeldiniz nutkundan sonra, davetlileri orkestrayla başbaşa bırakıp gitti: «Size bırakıyorum, celladın temsilcisinin yeryüzündeki yoksullara karşı nasıl kin kustuğunu dinleme zevkini.»

Her davetteki gibi, ev sahibinin ortaklıktan çekilme-

siyle, konuklar öksüz. Sıkılıyor ahali, A.'nın yankee'leri bile.

Kapının arkasında bir oğlan, o, kolunda bilezik - kelepçeler, trende bir Yugoslav soprano tavlamis ve André Gide okuyormuş — demek snopluk ediyor ve kişisel kaderine şu kadar önem vermeyişiyile de herkesin sinirlerini lime lime... Salon dolu, diplomat, tercüman, gazeteci, sivil... Ayakta dinleyenler arasında bir yaşlı karı koca, Arap. Ağlıyorlar avukat deyince — Arap kadınları saydamdırlar, siz onları hiç görmezsiniz. Bu teknoloji ve paçasını kurtarma çağında, A. orda tek başına — tek başına değil hiç, bugün cnun dünden fazla dostu var dünyada*— kapının ardında, sinir ediyor herkesi ve vaziyete hakim, hayatına hakim olmasa bile. Öfkenin hükümlanlığı değilmiş bitmiş. Ben görmedim ömrümde böyle iş. Okudum, lakin tam anlamamışım, gözümle görmeden önce.

Bizi kapıda arıyorlar: Bu genç adamdan, onun, dostlarını mıknaş gibi bu salona çekmesinden korkuyorlar, Pabuçlarımızın içine bakıyorlar, var mı gizlenmiş bir kızgın hücre.

Bu adamın yüzünde sükûnet, sesinde de. Sözlerinde şiddet. Geçmedi mi, soruyorlar, hâlâ bunun modası, eteklerin boyu gibi değil mi hayatını rus ruletinde trak trak trak.

Ebedi ve pahalı bir moda, bir lüks, milyarderlerin bile el uzatmadığı. Ve baş döndürücü bütün lüksler gibi.

Paris'te bir başka davada, Régis S: *Size beni yargılama yetkisini vermiyorum. Size, proleter adalet önünde hesap vereceğinizi bildiriyorum.*

Karşıda, küçük dilini yutmuş ve korkudan kalpleri küt küt küt, bir sade vatandaşlar jürisi. İşçi sınıfı adına

* Avukatı V.

verilmiş sözlerin tutulduğunu tarih göstermişse, biz de bu davadan elimizi eteğimizi çekeriz.

Tek bir tehdit ve makine yerde, parçalanmış değil ama oldukça rezil olmuş. Dava paydos.

Régis S, dağın burnunu sürtmek için bir ömürlük zamana bana mısın demeyen ailenin çocuğu. Bütün kapitaliyle, rest... Rüyada duyulmayacak laflarla gözler önünde yıllarını yakıyor, çakmakla kâğıt mendil yakar kadar hızlı.

Bu adamlara aptal ve deli diyenler var. Seks yapmamak ve kızsızlık başlarına vuruyor, derler bizde. Ama bu kavga da ünlü çiftlerle dolu, şovbiznis dünyası kadar. Bu davada prensler, prensesler, balayıları. Yakaladıklarında bir sürüsünü, yanlarında nişanlılarını buldular. Aşk ve seks bile yetmiyormuş insana, yani kimse o kadar basit değilmiş aslında.

Parizyen arama afişleri, bizimkilere benziyor. İki fotoğraf: biri profil, biri fas.

Önce hanım kızlar. İlki 29 yaşında. 1 m 70. boyunda, incedir kilosu, saçı kumral, eğer sonradan boyatmışsa, gözleri açık kahve, teni buğday. İkinci numara: mahkemede jürinin ödünü koparan ve tek başına bir davayı tatil eden Régis S'nin nikâhlı karısı. Aranıyor, Renault'nun, yani arabaların en büyük patronunu temizlemiş olmaktan. 27 yaşında, 1 m 68 boyunda, kilosu ince, göz rengi yeşil ve biraz da portakal, saçı kumral.

Birinci numara, Nathalie, eyleme doğrudan, yüzükoyun dalanlardan. Fransa'nın en aceleci genç kadını. Jean Marc'ın 10 yıllık nişanlısı. Fotoğrafları var, kahvelerde çekilmiş, herkes gibi ellerinde sigara, önlerinde içki, hava açık ve tarihe girecekler diye gülümsemektedirler.

Nathalie'yi ele, sincap sevgisi verdi. Oturduğu ve saklandığı çiftlikte, yeni bir büyük randevuya hazırla-

nırken, 10 yıllık nişanlısı, öteki kız ve bir başka arkadaşıyla, besliyormuş, beş tane...

Polisler ihbar üzerine dosyasını açmışlar, ilk okudukları cümle: Nathalie sincaplara düşkündür, belki çabuk kaçan hayvanlar oldukları için. İhbar ettiğiniz kadın, aradığımız kadındır.

A.'ya müebbet. Amerikalı gazeteciler diyor: bizde bu dosyayla gitmez adam deliğe, bir tek gün. Öğreniyoruz, müebbet her yerde, dosyasıyla değil, fiyakasıyla gidildiğini.

A. müjdeyi duyunca, avukatına «Mersi» dedi: Beni kırmadınız, istemiştım ya müebbet ya özgürlük, ikisinden birini getirdiniz, bana yakışmazdı bir ara çözüm.

Sonra bir kahkaha. Bu kahkaha, bu teşekkür, Fransa'da meşhur oldu, son çıkan bir 45'lik plak kadar, ama uzaktakiler için, bir 45'likten çok daha uzun ömürlü.

Başvurmuyorum yargıtaya, size oh olsun, cezam sakın bozulmasın, bu kararın yükünü ve sorumluluğunu taşıyacaksınız sonuna kadar. (A.)

Fransa A.'yı ömür boyu hapse mahkûm etti, kendisi de, onu zindanlarında ömür boyu tutmaya mahkûmdur. (V.)

Ben bir rehineyim ve öyle kalacağım (A.)

Biz de onlarla aynı kitapları okuduk ama aynı şeyleri anlamadık.

Aynı edebiyatı okumak yetmiyormuş yani bir yuva kurmaya...

«O bir başka dünyanın insanıdır,» dedi avukatı V, A. için. «Önemli değil onun için, bir yıl ya da müebbet. Siz anlayamazsınız. Ne ortak bir takviminiz var, ne ortak başka şeyiniz.»

1985 - 1987 Paris

BİR İLK ROMAN... ROMANDA BİR BAŞKA YOL, YENİ GÖZLÜKLERLE OKUNMASI GEREKEN BİR KİTAP...

“Fransa’ya ailemizin içinden ilk gidenler: anneannemin kızkardeşi Grasia ve kocası. Arkasından, drahomasız teyzeleirim. İki adet. Oralarda hemen, kendileri gibi Türkiye’den gelme adamlar bulup birlikte eski usül, çocuklar ve yeğenlerle dolu aileler kurup 2. Dünya Savaşı’nı tek fire vererek atlattılar. Yeni evleri, tikleri, yeni yaşama biçimleri oldu. Grasia, üstüste ranzalarda yatan 5 dilbaz Fransız torununa, doğum ve serpilme yeri Bursa’da sabah Chopin çaldığını, öğleden sonra ata bindiğini anlatıyormuş; duyduk. Adı İstanbul’da palavracıya çıktı.”

